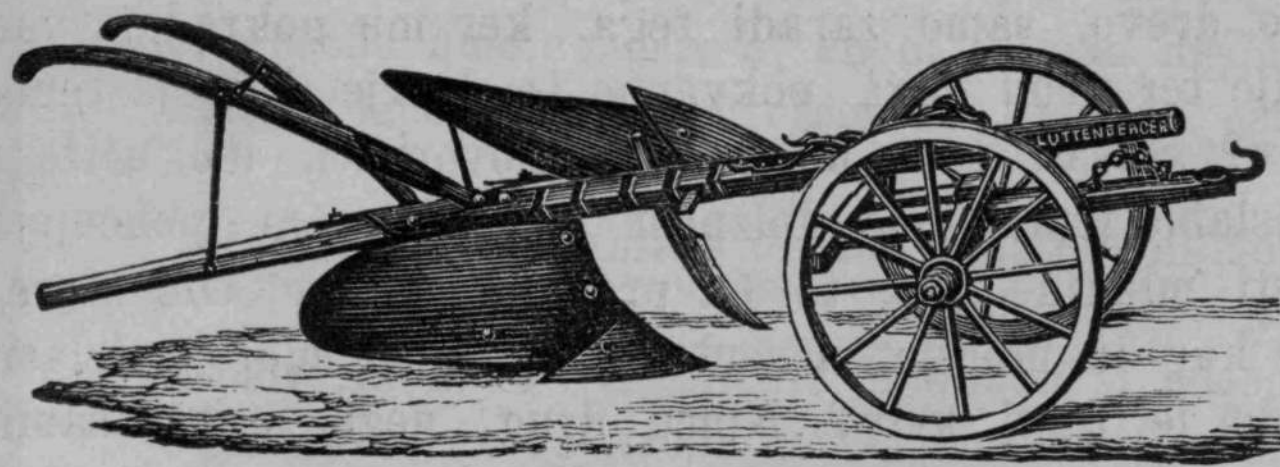

pa rine še deževnica itd. prst vedno navzdol. Te neprilike zaprečiš, ako tako orješ, da mečeš vse brazde na eno, t. j. na zgornjo plat. Tako sicer lahko orješ z navadnim plugom, ako vedno voziš prazen plug nazaj, a delo bilo bi zelo zamudno. Bolje se to opravlja z

Podoba 1.

dvojnim plugom, kakeršnega ti kaže podoba 1. Ta plug ima dva lemeža, katera zapored rabita in ki mečeta oba prst vedno na eno plat. Take pluge prodaja Fran Luttenberger v Weizu na Štajarskem po 13 do 15 gld., in sicer se ravna cena po teži.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lenarčič.

I.

Kdor bode pa še dan današnji resno pisal o kokoših?! Vrabci po strehah uže čivkajo, da je brez potrebe vsaka beseda o tem predmetu, ker iz te moke ne bode nikdar kruha. „Kokošja reja je pa sitna. Vsako jajce stane te nad 5 kr., ako hočeš količkaj računati krmljenje in oskrbovanje — prodaj je pa ako se ti dobro ponese, k večjemu za 3 kr., torej efektivne izgube 2 kr. pri vsakem jajci“. Ta odgovor dobiš takoj, ko si le izprožil misel o kokoših, predno ti je bilo mogoče ziniti besedico o koristi kokoši. Vendar mislim, da ne bi bilo brez koristi pisati o kokoših ter te mične živalce opazovati od njih boljše strani.

Uže v starodavnih časih so se ljudje bavili s kokošmi. Bruno Dürigen v svoji „Geflügelzucht“, omenja, da so stari Indijani imeli tako imenovane „vaške kokoši“ (grama kukkuta), kar je razvidno iz 5. knjige staroindijskega zakona Manu-jevega iz 13. stoletja pred Kr. r., kateri zakon prepoveduje uživati meso teh kokoši. Za Krista so kokoši bile prav domače živali pri Hebrejcih, ker so o prav mnogovrstnih prilikah omenjene; spominam le pogovora Kristovega se sv. Petrom, kateremu je prorokoval, da ga bode prej 3krat zatajil, predno bode petelin 2krat zapel.

Ko bi se hotel spuščati v zgodovino kokoši, ne manjkalo bi mi mnogovrstnega gradiva — bojim se le, da bi s tem drage čitatelje po nepotrebnem mučil. Omenil sem to le, da dokažem, da so bile kokoši ljudem uže od nekdanj, jako priljubljene, kar gotovo kaže, da imajo sigurno lastnosti, katere opravičuje njihovo rejo.

Kakor povsod, tako je tudi tukaj. Kokoši imajo svoje zagovornike, pa tudi svoje nasprotnike, kateri trdijo

da so kokoši le „potrebno zlo“ pri hiši. Ali to bi se pa moglo, rekel bi, skoro o vsaki stroki kmetijstva trditi, kajti številke, katere rabijo v dokaz takih trditev, elastične so pri kmetijstvu tako, da je lahko z njimi dokazati kar koli, ker ravno pri kmetijstvu nimamo popolnoma zanesljivih podatkov za računovodstvo. Drugače je pri trgovci. Ta lahko natanjko preračuni, koliko mu ena ali druga stroka trgovine njegove nese, ker mu je opraviti s popolnoma določenimi številkami, pa le z enim nedostatkom, ako mu eden ali drug njegovih kupcev ne plača dolga. Pri kmetijskih strokah pa tiči nedoločnost v bistvu samem. Kdor ljubi govedorejo, bode lahko s številkami dokazal, koliko mu nese dobička. Treba je le, da ceni krmo, steljo, postrežbo in amortizacijo hlevov primerno nizko, a mleko, meso in zlasti pa gnoj primerno visoko — in s številkami je dokazan dobiček, ker so vse cene teh predmetov prepuščene določitvi onega, kateri vodi knjige in jih v resnici več ali manj po simpatiji za dotično stroko določuje.

Tako boš lahko navel za vsako stroko kmetijstva posebe, kako se izvrstno ponaša. Če te pa konec leta vprašam, koliko si pa od vseh teh dobičkov spravil na stran za slabe čase, odmajal bodeš z glavo in mi pri-trdil, da si davke le z veliko težavo v pravem času mogel plačati ter sebe in svojo družino med letom preživiti, da pa te zopet tarejo skrbi, kako bode v novem letu. O slabih časih pa naj Bog pomaga!

Tudi kokošja reja ti ne bode donasala v obče Bog ve kakih dobičkov — ali ob sedanjih dražih časih treba skrbeti za vsak krajcar, in če morem pri kokoših kaj spraviti na stran, dobro bo, če tudi ne bode mnogo. Da pa uživa tist, kateri se nad kokošmi jezi najbolj, najmanj od njih dobička, je naravno, ker sigurno skrbi on za nje najslabše. Pri njem imajo kokoši le enkrat na leto dobro življenje, to je ob času, kadar so kozolci polni žita, ves drugi čas pa stradajo in, ker nimajo nikake postrežbe, raznašajo svoja jajca po vsem pohištvu, koder so razpostavljena vsem krščenim in nekrščenim tatovom; in le redka prikazen je, ako pridejo gospodarstvu v prid. Tudi mlada izvaljena piščeta, katera je koklja iz kakega skrivnega kotička pripeljala, razpostavljene so vsem vremenskim in drugim nezgodam, in lepo prvotno njih število krči se vedno bolj. Skrbna koklja jih varuje, kolikor le more, pa zaman; v 14 dneh jih navadno nima več nego eno ali največ dve, ali pa se puliti po dve koklji za enega revnega piščanca, kateri je od velikega števila še ostal, in še ta je v vedni smrtni nevarnosti pri vojskah skrbnih kokelj. Jajca in hrana so izgubljena, kokoš pa je za eno leto starejša — to je dobiček.

Marsikateri gospodar, kateri sicer ni načeloma proti kokošim, jezi se nad njimi, da vedno brskajo povsod, zlasti pa po gnojišči.

(Dalje nasl.)

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 13. februarija 1889.

Obseg: Perutnistvo. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Cesarjevič Rudolf. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lenarĉiĉ.

(Dalje.)

II.

Komaj je bilo gnojišĉe urejeno — z nekakim ponosom gleda gospodar svoje „zlato“ — kar se pripodi druhal kokoši, katere se spravijo na gnoj in hitijo brskati po njem, v malo urah je vse nasmeteno. Veĉkrat se spominam iz svojih otroĉjih let, kako so se moj ranjki oĉe jezili kokošim, kadar so jih videli na gnojišĉi, ter trdili, da jim vsak dan ĉevelj gnoja pojedjo. Jaz pa jih z veseljem opazujem, kako pridno brskajo in išĉejo raznih ĉrviĉev in tako si popolnjujejo same animalne snovi pri krmljenji.

Ali kokoši so imele in imajo vedno zagovornikov, pri nas zlasti neŹni spol. In do njega se obraĉam posebno s temi vrsticami v svesti si, da mi rade pritrde gospodinje; saj so se vsegdar veselo nasmehnile, kadar so stopile v hišo in pogledale v pletenico, polno lepih, debelih jajec, posebno pa, kadar se jim je kazal tak razgled o zimskem ĉasu, ko je bilo jajec dobiti le za drag denar.

Pri družih narodih se peĉajo sicer tudi moški s to stroko, ali mislim, da jim tudi gospodinje uspešno pomagajo. Tu mi je omeniti, da je kokošja reja dvojna, „sportna“ in „gospodarska reja“ (wirtschaftliche Geflügelzucht).

Prvo rejo ravnaajo posebno AngleŹi, kateri so pri vsakem „sportu“ merodajni, drugo pa Francozi, kateri se v obĉe ne spušĉajo v „sport“. Drugi narodi se nagibajo na eno ali na drugo stran. O Slovencih ne morem izrekati sodbe, ker se mi ni še ponudila prilika, da bi mogel presojati njih kokošje ravnanje, ĉe prav sem prepriĉan, da bi tudi tukaj lahko mnogo dosegli,

ko bi z zbranimi moĉmi delali ter se bolje seznanili s to reĉjo.

Omenil sem, da je AngleŹem „sport“ pri kokoši reji glavna reĉ. V pojasnilo bodi, da AngleŹi ne redijo kokoši le zato, da jim neso jajca ali da si pripravljajo dobro peĉenko za nedelje in praznike. Pri njih je navadno: 1.) reja ĉistih plemen, 2.) vzgoja kokoši posebnih oblik, 3.) vzgoja kokoši posebnih barev in 4.) ustvarjanje novih kokošjih plemen.

Kakor so v drugih strokah Źivinoreje AngleŹi prvi narod, tako so tudi v kokoši reji. Oni z nekako posebno vztrajnostjo teŹijo po zastavljenem si smotru tolikanj ĉasa, da ga doseŹejo. Sklicujem se tu na izvrstne angleške konje za dirke, Shorthorn-goved za pitanje, Suffolk-Lincobishire in Yorkshire-prasiĉe, kateri po svoji velikosti in izvrstnem mesu presezajo vse kontinentalne pasme. Tu ne Źtedijo nikakor, ĉe si hoĉejo omisliti Źival, katera se bliŹa njih idealu ali ga doseza. Po 4—500 gld. za enega petelina pritlikavske pasme Bantam so plaĉevali in še plaĉujejo. Da ta svota ni izmišljena, preveri se lahko vsak, kdor pregleda kataloge raznih kokošjih razstav in cene po njih. Tako je v katalogu leta 1888. dunajske kokošje razstave naznaĉena cena za petelina in kokoš novejše pasme Phönix s 500 gld. Najviše meni znane cene so pa dosegle kokoši japonskih pritlikavcev „svilnolasi Chabo“ in kodri iste pasme, katerim je bila pri razstavi v kristalni palaĉi v Londonu leta 1881. za 1 petelina in 2 kokoši navedena cena z 200 l. st. to je okoli 2000 gld.

Ali kakor so v drugih reĉeh AngleŹi praktiĉni, tako so tudi v tej, ker so sprevideli, da jim „sport“ nese. — Kdor se odloĉi take cene plaĉati, mora uŹe imeti rejo na glasu ter biti prepriĉan, da bode mogel svoje kokoši, oziroma jajca po primerno visoki ceni odajati kokošerejcem, kateri svoje lepe kokoši nakupujejo od AngleŹev.

Čuditi se moramo pa vztrajnosti Angležev. V svojih „Bantam-klubih“ določili so n. pr., naj se doseže pri Bantam-pasmi natanko predpisana barva poedinega peresca; pa ne same niansa, ampak tudi podoba obrisa na perji bila je predpisana, in klubi so to nalogo častno rešili.

Poleg te „reje na perje“ (Zucht auf Feder), kakoršen je tehnični izraz, nahajamo pa tudi „rejo na obliko“ (Zucht auf Form). Kot prestavljateljico te oblike imamo pasmo Dorking, pri kateri je oblika in izvrstno meso merodajno, barva peresna pa ne toliko. Ono čveterovoglato podobo, katero vidimo pri prej omenjenih Shorthorn in raznih prasičjih pasmah, zapazimo na prvi pogled tudi pri Dorking. Tu so vsi „nepotrebni“ deli, kakor glava, vrat in noge prav majhni, truplo pa veliko zlasti pa oprsje, okoli katerega se nahaja veliko izvrstnega mesa. Da se te kokoši res dobro ponašajo, razvidno je od tod, da so dobro pitani petelini 6—7 $\frac{h}{g}$ težki.

V dokaz, da se trudijo z uspehom nove pasme ustvarjati, navajam slavnoznano pasmo Brahma, katero so vzredili s srečnim mešanjem Cochinov in Malaycov pred kakimi 40 leti. V tej reči tekmujejo Angleži s sorodnimi severnimi Američani, kateri so v novejšem času vzgojili novo pasmo Plymouth-Rocks, ki smo jo v Evropo dobili okoli leta 1879. in katera se je radi izvrstnih svojih lastnosti jako hitro razširila.

Z navedenim „sportom“ pa se okorišča tudi drugi namen kokošjereje, katerega sem zaznamenoval prej z izrazom gospodarska reja. Razume se ob sebi, da bodo kokoši, za katerih vzgojevanje se porablja tolikanj truda in pozornosti, poleg svojih „sportnih“ lastnosti, imele tudi marsikaj dobrega za kmetijsko gospodarstvo; na vsak način pa boljše lastnosti, nego li one kokoši, katere so vzrasle prosto, brez vsakega vpliva človeškega uma. Saj smo videli, da se včasih „sport“ peča tudi s prav praktičnimi vprašanji, kakor n. pr. pri Dorking.

Prej sem že omenil, da so Francozje oni narod, kateri se je poprijel druge smeri namreč „gospodarske reje.“ Velikanski konsum glavnih francoskih mest, zlasti Pariza, s svojim finim okusom, vzbudil je v njihovi okolici tudi izvrstno rejo kokošij, katere se po svojem finem mesu in z jako lepimi, debelimi jajci odlikujejo. Navedem naj za vzgled pasme Houdan, la flèche, crève coeur itd. Okoličani so uvideli, da ne morejo vseh dobrih lastnosti v eni kokošji pasmi združevati. Kakor ne moremo zahtevati, da bi bile krave ob enem izvrstne za mleko, vožnjo in za pitanje, konji, da bi ob enem izvrstno tekali, pa tudi najtežja bremena vozili, tako tudi od kokoši ne smemo zahtevati, da bi ob enem izvrstno nesle, dobro valile in bile izvrstne za pitanje, morebiti si tudi še ves svoj živež same iskale. Zlasti prvi dve lastnosti nesenje in valjenje se ne strinjata. Francozi so si pomagali na ta način, da vzgojujejo kokoši, katere izvrstno nesejo, pa skoro nikdar ne valijo. Valjenje preskrbevajo na umetelen način ali pa s purami, katere so prave žive valilnice. Umetelno valjenje

je jako udomačeno. Znan mi je podjetnik, ki izvali v svojem zavodu po 40—50.000 jajec na leto — oziroma eno spomlad. Izvaljena piščeta prodaja kmetom v bližini, kateri je spitajo in prodade v mesto. Pa ne samo po bližnji okolici prodajajo izvaljena piščeta — ampak razpošiljajo jih po vsem kontinentu, ker jim kupcev za izvrstno njihovo pleme ne manjka. Čuditi se je, kako male živalce dobro prenesejo tako dolgo vožnjo. Jaz sem jih bil naročil 1 teden starih pri taki firmi iz okolice pariške, in po 3 dnevni vožnji so popolnoma zdrave dospele.

Pitanje izvaljenih, zlasti pa že odraslih kokoši v okolici pariški, pa je zares praktično urejeno. Videl sem v parku Bois de Bologne pri Parizu zavod v katerem se pečajo s pitanjem prav zelo. Na premičnih odrih v 6 etažah bile so napravljene celice, in v vsaki je sedela kokoš, privezana za nogo z verižico, ter mirno zrla pred se. premišljajoč minljivost tega sveta. Ko pa je bilo čas krme, oživilo se je hipoma vse. Na gori in doli premikajočemu se stolu bilo je videti človeka, kateri je imel poleg sebe pripravo, „gaveuse“ imenovano, s katero vred se je z etaže do etaže premikal ter zaporedoma si zavrtel pred se eno kokoš, oziroma raco, katera mu je že z iztegnjenim vratom zijala nasproti. Pomolel ji je cev gaveuse v kljun, malo pritisnil z nogo na nek valjar, ki je tiščal vlažno krmo v cev in iz cevi v kljun. Na aparatu napravljeni kazalec pa mu je kazal množino porcije. Hipoma je imela kokoš svojo porcijo v guši (krofu).

(Dalje nasl.)

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav v.

(Dalje.)

99.

Za mizo.

Vsako stoletje, vsak nov izum, in vsako novo odkritje nam prinaša novih živil. Odkar je Kolumb Ameriko odkril, koliko se je že premenilo! Prav tako se preminja tudi etiketa pri jedi. Zdravniki jo v obče zmetujejo.

Po dosedanjih naših nazorih se je treba pri pojedinah ozirati na kraj in osebe, ako ne naletiš, da je joj. Ženske imajo najrajše lahke jedi in sladko vino; veliki pivci zahtevajo s korenjičjem dobro začimbenega ragouta; Angleži velike kosove mesa; Francozi raznih jedi v malih porcijah, pa bogatega deserta. Bil sem na diplomatskem obedu in kar sem videl ugajalo mi je. Na en pot so prinesli strežniki skled in jih lepo razpostavili, potem so koj odstopili, da smo mogli po volji

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 20. februarija 1889.

Obsseg: Perutnistvo. — Kmetovalci odprite oči. — Kdaj je najbolje les sekati. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lenarčič.

(Dalje.)

III.

Z zadnji številki „Novic“ smo pod tem naslovom govorili o perutnistvu v obče, danes pa si usojamo častite čitatelje opozarjati na razne podrobnosti. Bodi mi torej dovoljeno pisati najprej o raznih vrstah perutnistva, katero hočemo razdeliti v 3 vrste, namreč:

- I. v rejo kokoši in njih sorodnikov,
- II. „ „ vodnih ptic,
- III. „ „ golobov.

Ker je le prvi dve vrsti v pošteu jemati, ako se oziramo na korist perutnistva, zato bomo le govorili o njiju. Golobja reja je le prijetna zabava, katera le redkokedaj donaša kaj dobička.

I. Kokoši in njih sorodnike delimo:

- 1.) v prave kokoši,
- 2.) v pure,
- 3.) v papigatke (Perlhühner,)
- 4.) v pave,
- 5.) v fazane,
- 6.) v razne poljske kokoši.

II. Vodne ptice delimo:

- 1.) v race,
- 2.) v gosi,
- 3.) v lobode.

Vsak pododdelek ima toliko zastopnikov, da bi porabil preobilo prostora, ako bi hotel vsakega posebe opisovati, tudi bi sigurno častitim čitateljem prehitro zmanjkalo potrpljenja. Hočemo se torej držati le glavnih zastopnikov, kateri bolj ali manj izražajo tudi lastnosti svojih bližnjih sorodnikov.

1. Prave kokoši.

Pri razdelitvi pravih kokoši na razna plemena so merodajne oblika života, oblika, in barva nazih delov kakor nog, grebena, ušes in podbradkov, oblika, barva in obris perja. Marsikdo častitih čitateljev si bode mislil: Kokoš je kokoš. Razločeval jih bode k večjemu po peresni barvi v bele, črne in pa pisane. Tudi pri družih vrstah domačih živali, n. pr. pri konjih mnogi kmetovalci ne ločijo plemen drugo od družega, ampak poznajo le „šimeljna“, „prama“ in „šeka“. Koliko je kmetovalcev, ki ne ločijo arabskega konja od angleškega, noriškega ne od Valonca itd., pa kolika razlika za strokovnjaka ne le glede zunanjih znamenj, ampak tudi glede porabe.

Kakor je ista pasma konj raznih barv, tako so tudi kokoši. Le malo jih je, katere so strogo ene barve, tako imamo n. pr.

črnih od naslednjih pasem: Domače navadne, golovratke, hamburške, Španjolke, Minorke, laške, la fleche, Cochin, Langshan itd.

belih: Navadne domače, Španjolke, laške, Minorke, Dorking, créve coeur, Cochin, la fleche. Langshan itd.

rumenih: Domače, golovratke, laške, Cochin itd.

sivih: Domače, Španjolke, laške, Breda, la fleche, Brabant,

kukavično pisanih: Domače, Dominique, hamburške, andaluzijske, laške, Dorking, Cochin, Plymouth-Rocks, Bantam itd.

pikastih (Lack): Bergijski pevci, Hamburg, Brabant, zlatorumenovratnih: Angleški boritelji (Kämpfer), Malajci, Phönix itd.

srebrnovratnih: Temni Brahma, Dorking, Phönix itd.

beločrnopisanih: Svetli Brahma, Brabant, Chabo,

belordeče pisanih: Angleški boritelji, Yokahama

beločrno grahasti: Houdan, Chabo in razni tlikavci.

Izkušeni kokošerejci lahko vzrede malo da ne od vsake pasme kokoši raznih barv, ker pri obilem številu mladih piščet dobi se uže slučajno katero, ki se mu nagiblje barva bolj na to ali ono. Ako se potem tako pišče rabi za plemo, doseže se z vstrajnostjo zaželena barva zlasti ako imamo petelina in kokoš, ki nagibljeta na zahtevano barvo. Ako tudi nismo v prvem rodu smotra še dosegli, pa ga bomo v 3. ali vsaj v 4. rodu. Navadno mladiči bolje izražajo posebnosti, katere je bilo pri starših komaj opaziti. Temu omenjenemu prirodnemu zakonu se je slavnim angleškim živinorejcem najbolj zahvaliti na svojih uspehih. Slavni učenjak Darwin opisuje v svojih zanimivih spisih, na katere častite čitatelje opozarjam, prav na drobno te premembe.

Kmetovalci, odprite oči!

Kmalu bo izginil sneg, in kmetovalec bode pričel iz novega svoje trudapolno delo na polji. Kakor bo sejal, tako bode tudi žel. Ako je torej dobra žetev zavisna ne le od Boga, ampak tudi od kmetovalca samega, važno in imenitno je, da uže setev tako opravi, da se sme nadejati dobre žetve. Ob mnogih prilikah smo poudarjali, da je kmetovalec izgubljen, ako se zanaša na tujo pomoč, a si sam ne pomaga. Kako naj si pa pomaga? Oj koliko je takih prilik! Kdor ne pozna nobene take prilike, prebere naj ta članek in spoznal bode vsaj eno.

Odkar se je žito toliko učenilo, da ga ni vredno našemu kmetovalcu pridelovati za prodaj, od tedaj ostala je živinska reja edini pripomoček, ki mu obeta vsaj nekaj dobička. Kdor pa redi živino, imeti mora krme. Najvažnejša krma po slovenskih deželah je poleg travniškega sena vsekakor detelja. A tudi pridelovanje važne te rastline peša pri nas, in sicer po krivdi kmetovalca samega. Predenica se širi po slovenskih pokrajinah tako zelo, da so morali po nekaterih krajih uže opustiti deteljno setev, po drugod jim pa krati predenica tako pridelek, da ne dobivajo niti polovico tega, kar bi morali.

Pred leti so v Ljubljani s tem semenom tržili na debelo mnogi trgovci, danes trgujejo še trije. Kolika izguba daje to deželi, zlasti kmetovalcem, to si lahko vsak misli. Da se je kupčija z deteljnim semenom tako močno unesla, prihaja od tod, ker je kranjsko deteljno seme izgubilo zbok primešanega predeničnega semena svoje dobro ime. Kranjsko deteljno seme, ki je bilo na izvrstnem glasu ne le v Avstriji, ampak tudi na Nemškem umakniti se je moralo semenu drugih dežel, katere znajo pridelovati čisto seme. Predenica uničuje torej pridelovanje detelje za krmo in kupčijo z deteljnim semenom. To zaprečiti in zopet popraviti je dolžnost našim kmetovalcem. A kako? Edini pomoček, da zatremo predenico, je setev čistega semena.

Kdor se nadeje pomoči od deželne postave, ki ukazuje zatiranje predenice; kdor misli, da bodo kme-

tovalci zatrli predenico na njivi: ta se vara. Ako bodo pa vsi kmetovalci dosledno sejali tako seme, v katerem ni prav nič predeničnega semena, odkrižali se bomo prav kmalu nadležnega in na vso moč škodljivega pleva. Dokler pa pojde po starem naprej, toliko časa ne bode predenica ne le ponehala, temveč še množila in širila se bode. Preiskava, katero je zvršila c. kr. pregledovalna postaja na Dunaji, pokazala je, da ima 1 kilogram primerno še precej čistega kranjskega deteljnega semena 1050 predeničnih zrn v sebi, slabša pa po več in sicer do 2000 zrn. Nedavno je prodal neki kmetovalec v Ljubljani 20^{kg} deteljnega semena. Trгоvec, ki je to seme kupil, izbral je iz njega 2^{kg}, reci dva kilograma predeničnega semena. Tako seme pa naši kmetovalci tudi sejejo, torej ni čuda, ako pridelujejo namestu detelje predenico. Kadar pa kupijo semena v mestu, kupijo pa ravno takega. S svojimi očmi sem videl, ko je kupil ljubljanski trгоvec dve vreči deteljnega semena, katero je pregledala uže imenovana postaja ter spoznala da ima vsak kilogram nad 1000 zrn predeničnega semena. Tako seme prodajajo naši trgovci na drobno, kmetovalci ga pa kupujejo, ker mislijo, da so Bog ve kaj prihranili, ker so kupili kilogram za 5 kr. ceneje. Da še huje je! K nekemu trgovcu v Ljubljani, ki kupčuje z deteljnim semenom na debelo, hodijo gospodarji kupovat plev od deteljnega semena. Te pleva rabijo za seme. Potem pa na njivi ni družega nego čez in čez predenica. In zdaj pa nastane krik: Država pomagaj, dežela pomagaj, kmetijska družba pomagaj! Sam si pomagaj! Kupi si poštenega semena, če moraš tudi po 10 kr. draže plačati kilogram, in imel bodeš njivo brez predenice, in ker je tako seme tudi bolj kalivo in rastno, potreboval ga bodeš tudi manj. Dobro in zanesljivo seme je pa le tisto, ki je pregledano in za dobro spoznano od c. kr. pregledovalne postaje na Dunaji. Kje pa je dobiti takega semena? Na Kranjskem ga ne prodaja nihče na drobno, in drugje na Slovenskem pa tudi ne vem. Ker je kranjska c. kr. kmetijska družba dolžna v takih slučajih pomagati in posredovati, zato je ukrenila naročiti na Dunaji pregledanega semena in ga oddajati kmetovalcem kolikor mogoče ceno.

Pravega francoskega semena lucerne ali nemške detelje kilogram bode ude c. kr. kmetijske družbe sta 1 93 kr., neude 98 kr. z vrečo vred.

Najboljšega semena rdeče ali štajarske detelje kilogram bode ude c. kr. kmetijske družbe stal 63 kr., neude 68 kr. z vrečo vred.

Družba bode pošiljala seme po povzetji ali pa ga oddajala proti gotovemu plačilu v pisarni svoji.

Ker bode družba naročila le toliko semena, kolikor ga bodo gospodarji naročili pri njej, naj oglasi vsak, ki tega semena želi, uže sedaj, koliko ga potrebuje in naj pošlje ob enem polovico zneska za aro. Naslov slove: C. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani.

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 27. februarija 1889.

Obseg: Perutnistvo. — Pritlikavci. — V preudarek sadjarjem, ki mislijo kupiti in saditi to spomlad sadno drevje. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lenarĉiĉ.

(Dalje.)

IV.

Nagi deli kokošnjega života so, kakor sem prej omenil, razno veliki. Oglejmo si na pr. noge.

Navadno imajo kokoši po 4 parkeljĉke. Trije so obrnjeni naprej, eden pa nazaj, brez ozira na petelinovo ostrogo, le pasmi Houdan in Dorking imata po 5 parkeljcev, in sicer 3 naprej, 2 pa nazaj obrnena. — Pri pasmi Houdan opazujem peti parkeljĉek prav redno. To lastnost pa povzemajo po Houdan pasmi prav pogostoma mešanice od njih, ako uže ne na obeh, pa vsaj na eni nogi. Pri čisti Houdan pasmi pa opazujem prav mnogokrat, da se k petim parkeljcem pridruži še šesti, tako da moramo omenjeno lastnost smatrati za karakteristiĉno pasmo Houdan.

Ako si pa ogledamo greben, opazili bomo na njem zopet jako razliĉnih oblik. Tako nahajamo na pr. enoten greben pri pasmah: Domaĉe kokoši, Bresse, Dorking, Cochin, Plymouth-Rocks, Langshan, boritelji angl., zlasti pa prav velik razvit pri laških in Španjoliĉ. Pri teh pasmah je mnogokrat greben tako velik, da se poveša na eno stran.

Enotni greben se mnogokrat podvoji in potroji. Prvi ni karakteristiĉen nobeni posebni pasmi, paĉ pa drugi, katerega nahajamo le pri Brahma bodisi katere koli barve.

Listnati greben nam kaŹe posebno obliko, ki se le redko nahaja. Obstoji namreĉ iz dveh listov, katera sta kljunu na podaljšku vrasla na skupni temeljni ĉrti, od katere se pa potem nagibljeta na obe strani, tako da sta njhova zgornja robova najbolj oddaljena drug od drugega. Videti je tak greben, kot bi imel ĉlovek pred

sabo odprto knjigo, obstojeĉo iz dveh rdeĉih listov, na sešitku te knjige pa raste po konci mala rdeĉa jagoda, ki deli lista.

Tak greben videti je le pri pasmi Houdan, katera ima razen opisanega grebena še lepo ĉopko.

RoŹiĉkasti greben. Francoski pasmi la fleche in crève coer imata poseben greben iz dveh rdeĉih roŹiĉkov. Kdor je kedaj videl te kokoši, ki so navadno ĉrne barve vzkliknil je nehote, da so to mali hudiĉki, zlasti pa prva, ki nima nikake ĉopke, in jej le dva rdeĉa rogova molita po konci.

RoŹni greben: Zanimiv je greben pasme hamburške in Bantam, ki je podoben razcveli vrtnici, katera se proti zadnji strani zoŹuje v majhen podaljšek.

Omeniti hoĉem le še grebena pasme Breda, ki ima nad kljunom le prav majhno rdeĉo ĉašico.

Ako torej opazujemo poleg navedenih oblik grebena in perja še ušesa in podbradke, ki so tudi prav mnogovrstnih oblik in barev in niso brez vse koristi, tako na pr. dolgi podbradki pasme La Mans rabijo kot izvrstna delikatesa — imamo dovolj podatkov za razloĉevanje raznih pasem.

Pri podrobnem opisu posameznih pasem omeniti hoĉem najprej naših

domaĉih kokoši.

Ako bi hotel popisati domaĉe kokoši, bilo bi to paĉ neuspešno, kajti razlikujejo se tolikanj druga od druge, da bi popis ene njih vrst sigurno se ne ujemal s popisom kake druge vrste. Nahajamo jih vseh mogoĉih barev, bodisi glede perja, bodisi glede nazih delov. Vsaka deŹela ima tu kako posebnost. Opozoriti hoĉem na pr. na „štajarske kopune“, vendar pa njih lastnosti niso tolikanj stalne, da bi jih mogli uvrstiti med posebne pasme. Splošno bi mogli reĉi: Katera ni pasemska kokoš, je domaĉa kokoš. Ujemajo se le v tem, da glede plemenjenja hitro dozorevajo. Mladost

telinčki so komaj dobro opuščeni od koklje, pa uže letajo za vsemi kokošmi po dvorišči, zato pa navadno ostanejo le prav majhni. Kokoši nesejo majhna jajca, po 40, največ po 45 gramov težka, vendar pa pogostoma. Jajca imajo to prijetno lastnost, da so večinoma vsa oplojena. Ob sebi se razume, da tako ni vselej, na pr. ako je na dvoru kakih 20—30 kokoši, a med njimi en sam petelin, gotovo ne bodo vsa jajca oplojena, kajti po skušnjah pristoji enemu petelinu le kakih 6—10 kokoši. Domače kokoši so jako utrjene glede podnebnih razmer. Mladi piščanci se hitro popolnoma pokrijejo z gostim perjem. Potrebneža živeža si skoro vsega iščejo same.

Žal da se je to domače pleme le malo kje v svojih prvotnih lastnostih ohranilo. Nepremišljeno slučajno mešanje z raznimi pasemskimi kokošmi, katere pa niso imele za kmeta ali sploh za gospodarstvo nikake vrednosti, ampak so služile le „sportu“, na pr. s Cochin ali po domače s kinezaricami, katere so se gospodinjam prikupile vsled svoje velikosti, popačilo je domače pleme prav zelo. Mešanci taki so zgubili prav mnogo prvotnih dobrih lastnosti domačih kokoši. Jajca niso postala vsled mešanja nič večja, le njih število se je skrčilo, ker so mešanice kaj rade podedovale od Cochin lastnost, da so skoro vse leto neprenehoma kločile. Pa tudi meso se vsled tacega mešanja nikakor ni izboljšalo; ako ga je bilo malo več, postalo je pa bolj pusto in trdo.

V novejšem času, ko se kokošerejci izdatno pečajo z vzgojevanjem novih pasem, obrnili so nekateri svojo pozornost posebno na domače kokoši. Po raznih razstavah kokošjih vidimo navadno v programih razpisana darila za posebno lepe, oziroma dobre domače kokoši.

Prej omenjene njih dobre lastnosti pa je v resnici vredno v čislj imeti. Z umnim izločevanjem najlepših, največjih živali enega gnezda ali taci, katere kažejo potrebno lastnost, in s plemenjenjem med sabo dalo bi se prav mnogo doseči v povzdigo domačih kokoši. Prav mnogo je tu odvisno od zgodnjih spomladnjih gnezd, kajti kokoši, katere so se zgodaj izvalile, recimo meseca marcija ali aprila, imajo mnogo prav lepega časa, da dorastejo popolnoma do mokre jeseni, ter dobro prebijejo mrzlo vlažnost, ki je najbolj škodljiva kokošim. Take kokoši prično hitro nesti, navadno še tisto jesen ali pa prav zgodaj spomladi in tudi še po zimi, ako nimajo premrzlega prenočišča. Kar je izvaljenega po meseci majniku, najbolje je odločiti za nož.

Domače kokoši dado se pa prav zelo izboljšati z umnim križanjem s takimi pasemskimi kokošmi, katere imajo lastnosti, kmetu koristne. Tako so mi znane n. pr. laške, španjolke ali Houdan, ki se odlikujejo z tem, da nesejo prav obilo velikih jajc. Tako so mi na pr. Houdan kokoši nesle povprečno po 75—80 gr. težka jajca in izjemoma mnogokrat tudi po 100 gr. Za živež niso izbirčne in si ga mnogo same poiščejo.

Glede križanja domačih kokoši z Houdan imam mnogo skušenj, katere so me privede do prepričanja, da take mešanice prav izvrstno neso. Najboljši dokaz mi je

to, da jih nahajam po vsej okolici svojega kraja. Večkrat imam priliko videti jih pri raznih kmetijah, kajti njih karakteristična barva opozarja me uže daleč na nje in pri natančnem opazovanju videti je še v poznejših generacijah onih 5 parkeljcev. Ker prej ni imel nihče teh kokoši v moji okolici, predno jih nisem jaz udomačil, prepričan sem, da so vse sorodne z mojimi kokošimi. Saj so pa tudi vsako leto za jajca tega plemena in njih mešanice prav pridno povpraševali.

Pritlikavci.

Spisal Janko Žirovnik.

Pritlikavce imenujemo tisto drevje, ki je cepljeno na slabo rastoče podloge. Hruške cepimo toraj na kutne, jabolka na ivančke ali pa na dusenj in češnje na mahaleb. Na teh podlogah cepljeno sadje ne dela veliko na les, tem bolj pa na sadni les. Zato pa ostane drevo majhno, a kmalu rodi obilo lepega sadja. Visokodebelnato drevo potrebuje en ar prostora, pritlikavcev pa posadimo lahko po 30 in večna tolik prostor. Zato nam je pa mogoče na takem prostoru trgati zrelo sadje od konca julija do pozne jeseni. Visokodebelnato drevo rodeva pozno. Če pa sadimo dvoletnih pritlikavcev, rode že v drugem letu. Dajo nam pa pritlikavci tudi lepšega sadja nego visoka debela. To pa še niso vse prednosti pritlikavcev, ampak lepšajo nam tudi vrt in naša poslopja, če jih razpeljemo po njihovih stenah.

Pri nas imamo še jako malo lepih pritlikavcev. Temu je krivo največ to, ker jih ne znamo vzgojevati. Oni hočejo pred vsem zavetne lege. Ugajajo jim najbolj vzhodne, južnovzhodne in južne stene.

Pozne zimske hruške delajo dobro le po južnih stenah, a manj fine zgodnje hruške rodevajo še celo po severnih. Pritlikavci pa zahtevajo tudi dobro prenojene, vlažne in rahle zemlje. Kdor ravna zoper ta bistvena pogoja, tega ne bodo zadovoljili pritlikavci. Ni pa še dosti, če smo pritlikavce posadili v zavetno lego in dobro zemljo, treba jih je tudi skrbno in pravilno gojiti. Začetniki se temu najlaže priučijo na vertikalnih kordonih. Zato hočem najprej njihovo vzgojo opisati.

Vertikalen kordon si najlaže vzgojim iz enoletnega požlahtnjence. Če je njegova mladika nad 7 $\frac{d}{m}$ dolga, skrajšam jo na 7 $\frac{d}{m}$. Nižih ne skrajšujem. Potem ga posadim na stalno mesto. Štiri ali pet najvišjih očes požene lepe poganjke. Poganjek najvišjega očesca t. j. voditeljico, pustim, da raste, poganjkom stranskih očesec pa odščipnem vrh, kakor hitro so nad 1 $\frac{d}{m}$ dolgi. S tem jim ustavim rast za najmanj 14 dni. Sok, katerega bi bili rabili za se, razdeli se. Nekaj soka krepi voditeljico, nekaj pa zdebela očesca po oščipanih poganjkih, da včasih cveto že prihodnje leto. Če pa po oščipanih poganjkih kako očesce požene mladiko, odščipnem tudi tej vrh, kadar je nad 1 $\frac{d}{m}$ dolga. Primeri se pa, da katero izmed stranskih očes ne požene z drugimi vred. Tedaj naredim nad njim zarezo v podobi polumesca. (Glej „Vrtnarstvo“

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 10 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 3. aprila 1889.

Obseg: Perutnistvo. — Kašeljško zelje. — Državni melioracijski zaklad. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca dr. Poklukarja. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lavrenĉiĉ.

Zadnjiĉ smo govorili o domaĉih kokoših, danes pa bomo razpravljali zanimivejši predmet o pasemskih kokoših, katere hoĉemo razdeliti v veĉ vrst in sicer:

1. v „ĉopkarice“, ki se dalje delijo
 - a) v take, katere imajo le majhen peresni šopek na glavi, ki je obrnjen navzad. Tu sem spadata pasmi: La fleche in Breda.
 - b) v take, katere imajo polno ĉopko. Od teh imajo nekatere pernato brado, kakor: Houdan, crève coeur, Paduanke ali Brabantke in Turki, druge pa so brez pernate brade: Holandke.
2. Hamburške, koje se po peresni barvi delijo v veĉ vrst.
 3. Italijanke, tudi Leghorn imenovane.
 4. Španjolke s sorodnimi Minorkovkami.
 5. Dorking.
 6. Azijatke ali velikani, katere se dele
 - a) v pernatonožne, t. j. katerim so noge obraščene s perjem skozi do krempljev: Cochín, Brahma, Langshan,
 - b) v golonožne: Plymouth-Rocks.
 7. Boritelji: Malajci, Indijci, Belgijci, Angleži in Yokahama.
 8. Phönix.
 9. Pritlikavci ali Bantam.
 10. Kodri.

Ĉopkarice

se loĉijo od vseh drugih kokoši ne le po tem, da imajo na glavi ĉopko ali šopek, kar je uže od daleĉ opaziti, temveĉ zlasti po tem, da ima ĉopka svoj vzrok v neki posebni obliki ĉepine na glavi. — Pri drugih kokoših je ĉepina gladka, pri ĉopkaricah pa je opaziti neki kostni

povišek ali malo grbico, na kateri raste pernati šopek ali ĉopka. Ta povišek je navadno votel in na veĉ mestih preluknjan v kosti, po vrhu pa le s kožo prevleĉen. Iz navedene posebnosti je lahko uže pri ravnokar izvaljenem piščetu spoznati, bode li imel kot odrasla kokoš lepo ĉopko ali ne, na kar si usojam opozarjati ĉislane kokošerejce, kateri bi radi vzredili kokoši z lepimi ĉopkami. Izbirajo naj izmed izvaljenih piščet tista, katerim je opisani kostni vzrastek najbolj razvit. Kolikor bolj pa se razvija ĉopka, tolikanj bolj ginejo nagi deli, kakor greben in podbradki; zlasti podbradki ĉesto preidejo v pernato brado.

Ako se povprašujemo, od kod izvirajo ĉopaste kokoši, iskati nam jih je po novejših preiskavah v Rusiji. Tako poroĉa prvi strokovnjak nemški H. Marten — Lehrte, da je bilo na prvi kokošji razstavi v Moskvi videti ĉopastih kokoši prav obilo in vseh mogoĉih barev, in tam da se je tudi osvedoĉil, da so te kokoši po Rusiji prav zelo razširjene. Od tod so jih na Holandsko in v severno Italijo zanesli potujoĉi trgovci, in tod jih nahajamo kot Holandke in Paduanke. Od njih izhajajo tudi slavne francoske kokoši raznovrstnih oblik od katerih naj omenim pasmo

La fleche.

Kokoši te pasme so najveĉe, kar jih je francoskih. Za greben imajo, kakor je bilo uže v zadnjem spisu omenjeno, 2 rdeĉa, kvišku stojeĉa roŹiĉka, za katerima je šopek peres, glava je naga in rdeĉa, ušesa bela, podbradki dolgi, rdeĉi, perje gladko ter se oprijemlje Źivota, zato so te kokoši videti bolj slokaste nego so v resnici.

Visokost, merjena do hrbtne površja, znaša do 40 $\frac{c}{m}$, in kadar petelin nosi glavo po konci, visok je do 65 $\frac{c}{m}$ od tal. Petelin je navadno teŹak 3 $\frac{1}{2}$ do 4 $\frac{1}{4}$ $\frac{h}{g}$, izvenredno tudi 5 $\frac{h}{g}$, kokoš je pa nekoliko laŹa. Prvotna barva je bila ĉrna, nahajajo se pa sedaj uže bele in tudi modre kokoši te pasme.

Po vsi Franciji je pasma la fleche jako razširjena, zlasti zarad obilega izvrstnega mesa, in ker se dado prav rade pitati. Mlada piščeta se sicer počasi razvijajo, kar je krivo, da so nekoliko občutljiva proti vremenskim neizgodam; to prednost pa imajo, da so petelini šele v 7 do 9 meseci godni, zato jih ni treba kopuniti pred pitanjem. Po zimi jih prodajajo z imenom „coqs vierges“ (deviški petelini), kokoši pa z imenom „poulardes du Mans“ za prav izvrstno pečenko. Kokoši te pasme nesejo lepa, bela, velika, do 80 gr. težka jajca.

Krma mora biti prav izdatna, ker potrebujejo mnogo živeža. Komur je prilika, da lahko redi v milejšem podnebju te kokoši na planem, da si same mnogo živeža iščejo, ponašale se mu bodo prav dobro. Po zaprtih prostorih pa povživajo preveč, da bi jih bilo vredno rediti.

V bližajem sorodstvu z la fleche imajo Francozi pasmo

Le mans.

katera je po vsej obliki podobna prejšnji ter se od nje razlikuje le po tem, da ima namesto 2 rožičkov prav velik „rožnat“ greben. Grebene in podbradke spravljajo prav skrbno, kakor je bilo uže zadnjič omenjeno, ter napravljajo iz njih prav fine pastetke, katere po prav visoki ceni prodajajo v Pariz.

Druga sorodna pasma je:

Breda,

katera se po obliki zelo ujema z la fleche. Namesto grebena ima malo čašico nad kljunom. Na petah je opaziti kot nadaljnji razloček tako imenovano „jastrebovo peto“, t. j. perje spodnjega bedra zraste nekoliko daljše da moli čez peto. Mlada piščeta te pasme so manj občutljiva proti slabemu vremenu nego prej opisanih pasem, ker se hitreje obrastejo. Mrzle vlažnosti seveda ne morejo trpeti, kar pa piščetom nikakoršne pasme ne ugaja, tudi domačih kokoši ne.

Houdan.

Te pasme kokoši imajo polno čopko. Ker pa so tako izvrstne, osmeljujem se nekoliko obširneje govoriti o njih. Strokovnjaki in učenjaki prepirajo se še vedno, kako je nastala ta pasma. Za nas nima ta reč nikakega praktičnega pomena, zato se tudi ne bomo menili o njej. Dosti, da jo imamo, pa veselimo se je, kajti ona je prava gospodarska pasma. Petelin ima precej veliko močno glavo z malim poviškom, srednje dolg, temnosiv, na konci rumenkast kljun, nad katerim vidimo v zadnjem spisu natanko opisani greben listnati. Za grebenom je čopka, katera pa ne sme biti prevelika, ker bi sicer ovirala prosti razgled in bi tudi greben zakrivala. Pernata brada mora biti dolga in močna, mesnati podbradki pa kratki, ušesa bela, nekoliko od brade zakrita. Vrat je bolj kratek nego dolg, vsaj videti je tak zaradi dolgega, po njem rastočega perja. Truplo je dolgo, mesnato in zajetno, kajti prsi morajo biti široke, hrbet dolg in prav širok, s polnim „sedlom“. Rep nosi po konci z dolgimi srpi (Sichelfedern). Peruti se dobro oprijemata

života. Noge morajo biti kratke, kajti stegna ne smejo gledati izpod perja, stopala pa gola. Posebno karakteristični so parkeljci, katerih je, kakor uže večkrat omenjeno, na vsaki nogi po pet. Mladičem so noge navadno svetle, mesnate barve, katera se pa pozneje izpremeni v sivo. Kokoš ima greben dokaj manjši, ki je večkrat v čopki popolnoma skrit, život pa je videti še bolj čokat. Diči jo tudi polna lepa brada. Ušes ni videti skoro nič izpod perja.

Perje je grahasto, t. j. belo perje je mešano s črnim, in kolikor enakomerneje je zmešano, tolikanj lepše je videti. Seveda se to jako izpreminja. Kakor opazujemo pri družih živalih, da v starosti vedno prevladuje bela barva, tako tudi pri tej kokošji pasmi. Izvaljena piščeta so navadno po hrbtu popolnoma črna, po prsih in po glavi pa belorumenkasta. Prvo stalno perje tudi že kaže to barvo, kmalu pa se posveti med črnim perjem še belo, ki se vedno bolj gosti. Kokoši, katere so stare 6 let, navadno so skoro popolnoma bele.

Od francoskih kokošjih pasem so po Avstriji najbolj razširjene Houdan. Po severni Nemčiji se sicer ne pohvalijo z njimi, trdeč, da so premehke, v Avstriji pa jim podnebje povsod dobro ugaja. Mlada piščeta se kaj hitro obrastejo ter si pridno iščejo živeža.

(Konec nasl.)

Kašelsko zelje.

Prav z veseljem sem čital v 12. št. „Novic“ zanimivi članek „o zelji“, kajti zelje je res eden glavnih pridelkov našega kmetovalca na Kranjskem, posebno pa po ljubljanski okolici. Mislil sem, da bode v omenjenem članku prejelo zaslužen hvalo vse hvale vredno „kašelsko zelje“ (ime „kašelsko zelje“ izvira od vasi „gorenji Kašelj“, ker v tej vasi pridelujejo pravo seme najboljšega kranjskega zelja), pa varal sem se jako. Nikakor mi ni po volji, ko sem, prebravši oni članek, videl, da se v njem hvali le tujezemsko zelje, a ne mnogo boljše domače naše zelje. Da je naše zelnato seme izvrstno, to spričujejo posestniki po Posavljji, ki sejejo vsi seme „kašelskega zelja“. Naše zelje nima lepo donečega imena, kakor seme tujezemskega zelja, a gotovo pa si upam kranjskim kmetovalcem z mirno vestjo priporočati seme „kašelskega zelja“, katerega se mnogo proda po Kranjskem.

Navadno prodajajo naši kmetovalci zelnato seme le doma, kamor prihajajo po nje iz daljnjih krajev, še celo iz okolice goriške so zvedeli za nje.

Vsak pameten gospodar pa se bode potrudil, da dobi dobrega in pravega semena, a ne kake tuje zmesi kakeršne je najlažje kupiti pri semenskih kupcih. Kaj mari kupcu, je li seme dobro ali ne. Tega so me prepričale razne izkušnje. Prejel sem za drag denar seme,

ljubljena jed k mesu. Navajamo tu vseh teh sort kumar take, ki sedaj posebno slove zaradi svoje rodovitnosti in dobrote: Podoba 1. kaže kumaro po imenu Rollisonov telegraf. To je sorta za setev v gorke grede, vzraste 60 do 70^m dolga je temno-zelena in posebnorodna.

Porcija semena stoji 25. kr.

Podoba 2. kaže kumaro z imenom zeleni Gollijat. Ta kumara je najdaljša in zelo izvrstna.

Porcija semena stoji 1 gld. Po-

doba 3. pred-

očuje kratko zeleno grozdnato kumaro. Porcija

semena stoji 15

kr. Podoba 4.

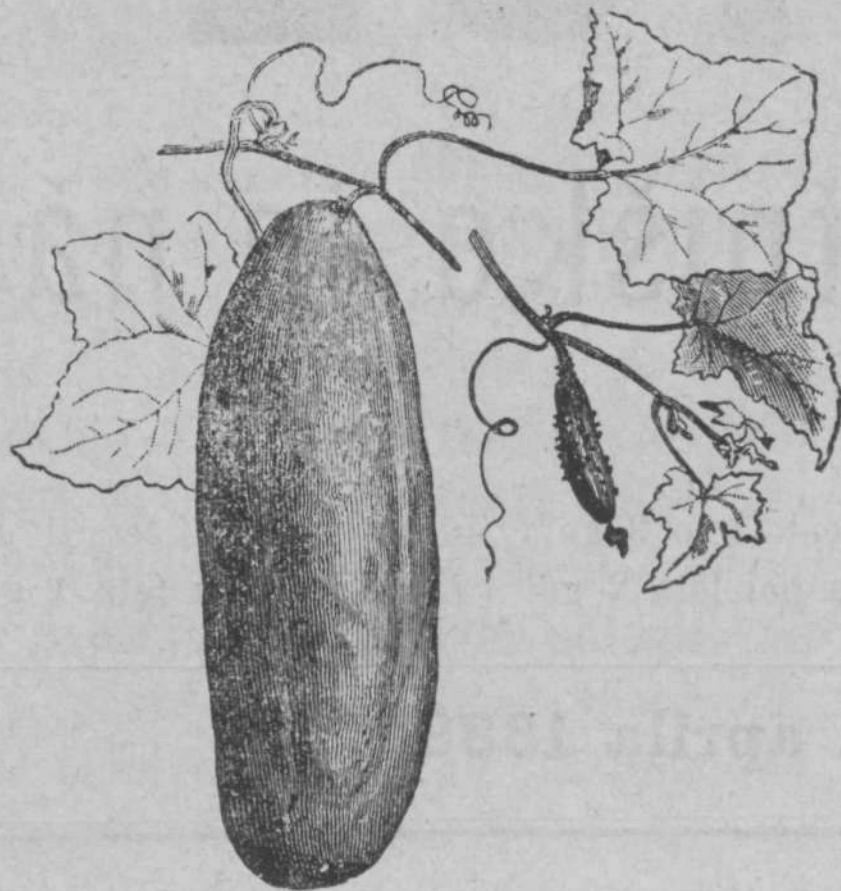
kaže pariško grozdnato kumaro cornichon

(beri: kornišon,) posebno izvrstna sorta za jesih.

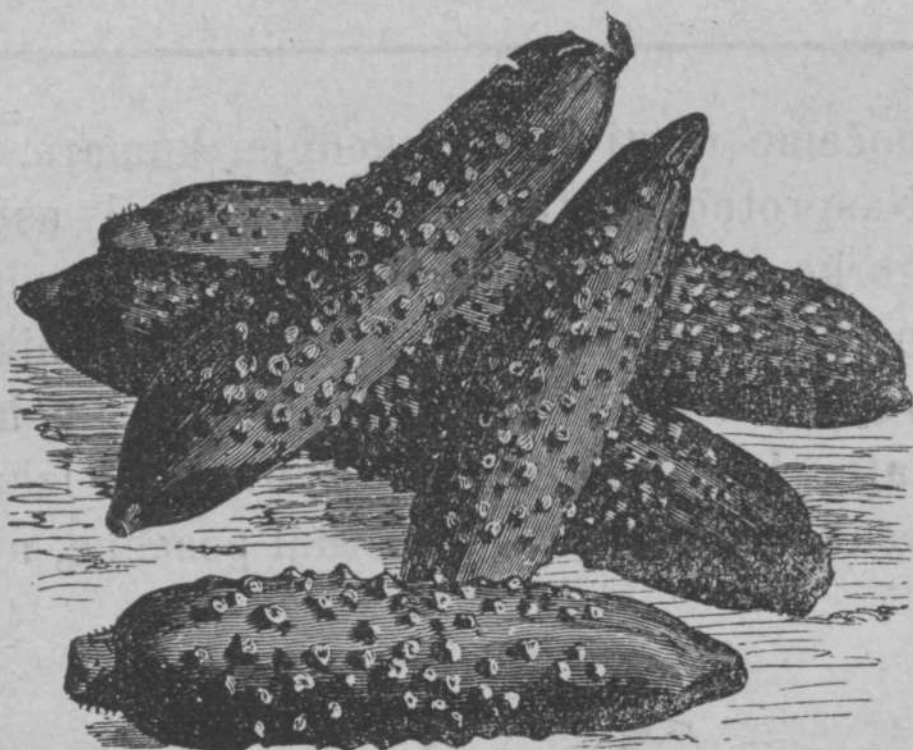
Porcija semena stoji 15 kr.

Semena teh kumar prodajati

Wolfner & Weisz na Dunaji (Wien I. Wallfischgasse Nr. 15.)

Podoba 3.

Podoba 4.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lavrenčič.
(Konec.)

Opazoval sem jih proti raznim domačim, pa ni mi bilo moči opaziti kake večje občutljivosti, ampak reči moram, da so vse nezgode še lažje prenašale nego pa domača piščeta.

To pasmo čislajo zlasti, ker daje mnogo izvrstnega mesa in pa prav obilo lepih, debelih jajec. Seveda ne moremo trditi, da bode vsaka kokoš te pasme nesla jajca po 80 gramov težka, ali mnogo jih je, ki neso toliko težka in še teža. Med svojimi kokošmi imam eno te pasme, katera mi nese po 90—100 gr. težka jajca. Seveda so postala uže redkejša, ker kokoš je uže stara, pa vendar se mi ni mogoče odločiti, da bi jo dal zaklati. Poleg te lepe lastnosti skoro nikdar ne kločijo, ali pa le prav po malem. Dokler te posebnosti nisem izpoznal, prišel sem v veliko zadrego, kajti imel sem hipoma mnogo jajec, kokel pa nikakih. Ako pa čisti pasmi pridružimo nekoliko domačih kokoši, lahko odpravimo to

nepriliko, kajti domače kokoši potem kločijo, kolikor kdo hoče, ter vale jajca pasemskih. Jajca Houdanov so navadno vsa oplojena, ker so petelini jako čvrsti.

Prej omenjena lastnost teh kokoši, da so dobre za meso, izvira iz tega, ker imajo ob primerno šibkih in majhnih kosteh prav mnogo mesa. Spitati se daje prav rade. Prav veliko prednost pa imajo s tem, da mladih petelinov ni treba kopuniti, ker se nekopunjeni prav dobro spitajo in imajo delikatno meso. Kdor je kdaj izkusil neprilike, katere so združene s kopunenjem, zlasti ako je to delo opravila kaka nespretna ženska, ter je bilo drugi dan polovico živali mrtvih, vedel bode primerno ceniti to lastnost. Priporočam pa za pitanje namenjene petelinčke ločiti od kokoši, ker se ločeni hitreje odebele. Dobro je tudi, da so živali, katere so namenjene za rejo, ločene po spolu, ker postanejo na ta način petelini zelo krepkejši.

Na Francoskem krmijo mlada piščeta s testom, napravljenim iz turščične in ajdove moke in zamešane z mlekom ali pa vodo. Pijače ne dobivajo prve dni nikake, potem pa mleka. Vzreja je tam ločena, ker nekateri valijo umetno ali s purami obilo število mladih piščet, potem pa jih prodajajo ljudem na deželo, ker je daljaja vzreja cenejša. Kadar so dorasla piščeta 2½ do 6 mesecev, nosijo jih v trg po mestih. Pasma Houdan zahteva obilo živeža, izbirčna pa ni. Priporočam pa jo rediti na prostem, a ne zaprte, ker si na ta način same poiščejo velik del potrebnega živeža. Opozoriti hočem le na neko nepriliko, da čopka nekaterim kokošim vzraste tako velika, da jim zavira razgled. Dasi je lepo videti tako žival, vendar priporočam takim kokošim, katere si morajo živeža tudi same iskati, čopko pri strani nekoliko pristriči.

Iz vseh navedenih razlogov priporočam to pasmo našim kokošerejcem prav živo.

Sorodna z ravnokar opisano je pasma

creve coeur,

katera ima glede trupla isto obliko, tudi druge nje gospodarske lastnosti so podobne Houdanovim, le bolj občutljive so te kokoši. Razlikujejo se od prejšnjih po barvi perja, katero je navadno črno; dalje imajo le po 4 parkeljce, zlasti pa je greben ves drugačen, kar spominja pasme la flèche. Rožička, katera stojita po konci pred čopko, imata na notranji strani vzrastke ter sta podobna malim jelenovim rogovom.

Ali naj rode novo vsajena drevesa v prvem letu?

Določen odgovor na to vprašanje dati je zato težavno, ker se je ozirati na starost, na ukoreninjenje, na podlogo, na obliko, na čas saditve in na kakovost zemlje. V obče je to vprašanje zanikati. Kakor hitro misliš, da presajeno drevo ne bode krepko pognalo, pa mu ne smeš dati roditi; to velja posebno za hruške na

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold. 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 17. aprila 1889.

Obseg: Perutnistvo. — Državni melioracijski zaklad! — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Govor poslanca dr. Poklukarja. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lavrenĉiĉ.

(Dalje.)

Zadnji svoj opis raznih francoskih kokošjih pasem popolnujemo danes z izvrstnima podobama petelina (glej podobo 1.)

in kokoši (glej podoba 2.) pasme Houdan, ki prav znakovito kaŹeta njiju zunanjo obliko, in s katerima se ĉislani

ĉitatelji lahko prepriĉajo, da so te kokoši poleg dobrih gospodarskih svojih lastnosti tudi prav miĉne vnianjosti. Usojam si opozarjati zlasti na podobo petelinovo, na kateri je listnati greben prav dobro narejen, ter je videti onih veĉkrat imenovanih 5 parkeljcev na nogah.

Paduanke ali Brabantke.

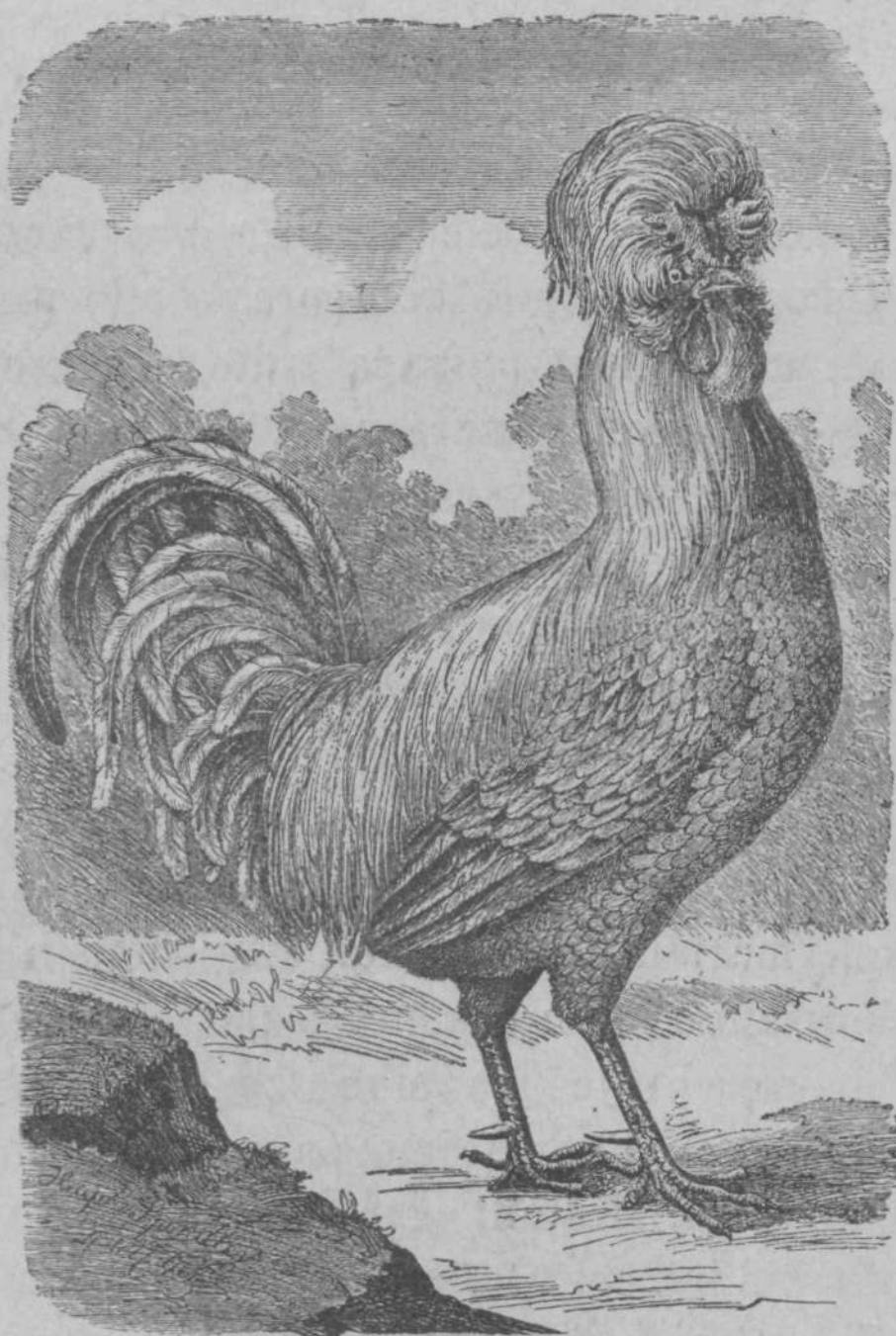
Med ĉopkaricami so Paduanke pri nas najbolj razširjene, ker jim je njih mikavna zunanost kmalu pridobila prijateljev, ĉe prav jih nikakor ne moremo

smatrati za gospodarske pasme. Izpoznati jih je lahko po naslednjih znamenjih: srednje velika, elegantna postava, kvišku obrnjen, srednje dolg vrat, dolga glava z velikim poviškom in torej z veliko, gosto ĉopko, katera se na vse strani enakomerno razprostira ter mnogokrat popolnoma oĉi zakriva, grebena ni skoro praviĉ, takisto tudi ne mesnatih podbradkov, paĉ pa namesto njih polna, lepa pernata brada, katera je pri tej

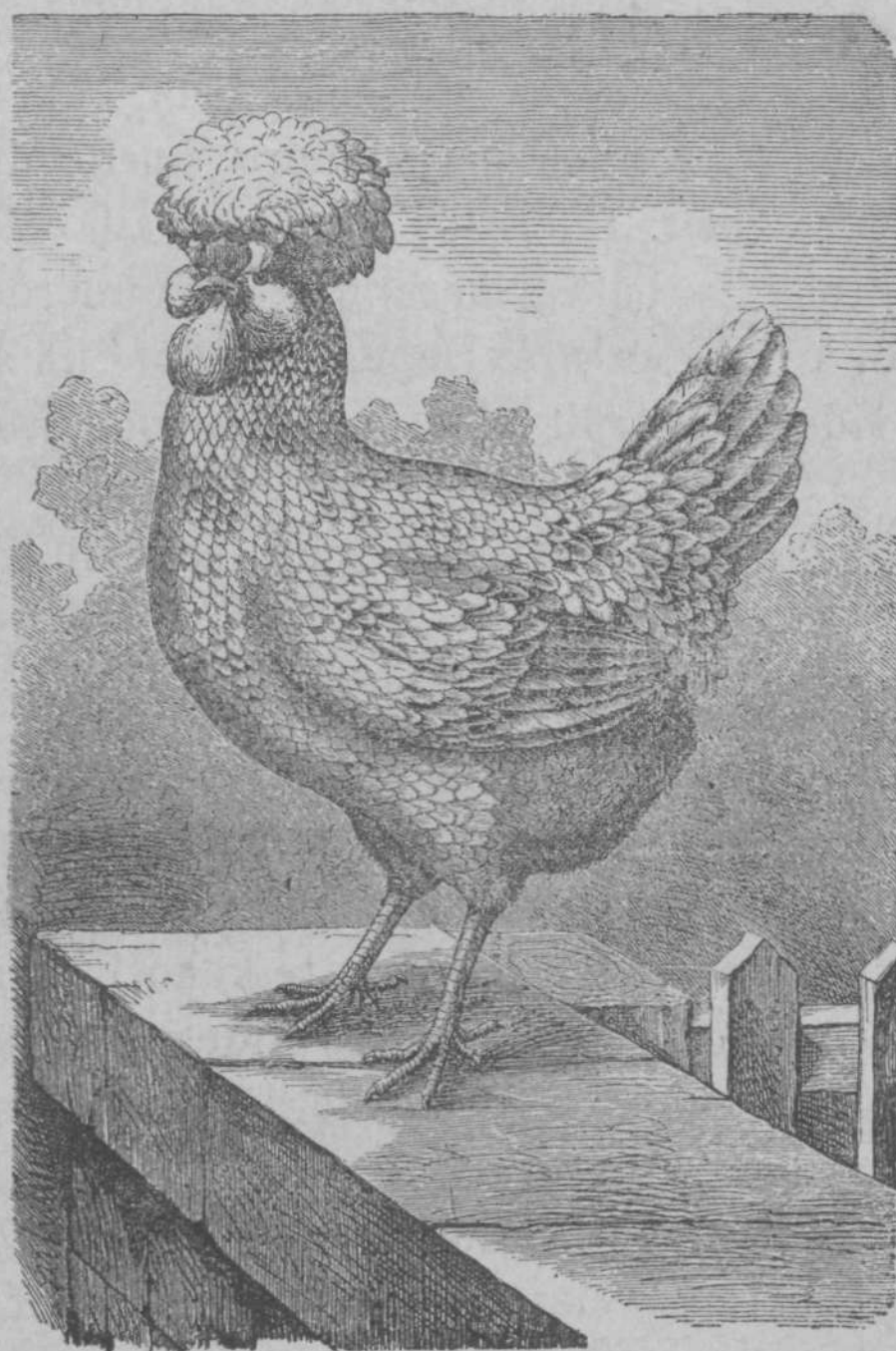
pasmi najbolj razvita, nogi sta šibki, svetlosivi, goli, rep dobro razvit.

Kolikor bolj se peĉajo ljudje z rejo katere koli pasme, tolikanj bolj se mnoŹi število raznih sovrst, koje se loĉijo po barvi in podobi perja. Tem kokošim je najbolj izraŹen on karakteristiĉni obris na perji, ki ga Nemci imenujejo „Lack“, t. j., vsako pero, bodi

si katere koli svetle temeljne barve, ima na konci veliko ĉrno piko, ali pa je vsako pero svetle barve ĉrno obrobljeno. Ako je temeljna barva rumena (zlata), imenuje se taka kokoš „zlatica“ (Goldlack), ako je bela pa „belica“ (Silberlack). Petelinom te pasme ni ta obris tako enakomerno razdeljen po vsem Źivotu, kakor kokošim

Podoba 1.

Podoba 2.

katerim ima vsako pero to podobo, kar najbolj prija gledalcu. Dolgo perje petelinovo po vratu, hrbtu, sedlu in čopki se razlikuje od prej opisanega perja po vsem drugem životu, da ima namreč po konceh črno črtico po sredi.

Pri tako imenovanih Chamois-Paduankah je temeljna barva perja rumenkasta (chamois reci: šamoá), črna pika ali obrobek pa je bel. Razen opisanih sovrst nahajamo pogostoma tudi jastrebasto pisane (Kukucksperber), hermelinke, enobojne bele, črne in sive.

Kokoši te pasme so jako občutljive za vsakeršno vlago, bodi si dež ali megla. Ako si čopke velike zmorijo, prehlade se prav hitro ter obole jim oči, zato te pasme ne morem priporočati za gospodarsko rejo.

Turki

so v najbližem sorodstvu z zadnjič omenjenimi, po Rusiji razširjenimi prvotnimi čopastimi kokošimi. Oni so edine čopkarice, katerim so noge s perjem obraščene. Postave so majhne ter spominajo pritlikavcev ali kokoši Bantam, zato jih tudi ne moremo prištevati h gospodarskim pasmam. Zaradi svoje ljubke postave pa so zelo priljubljene. Po svojih lastnostih so podobne Paduankam.

Holandke.

Holandke se od vseh do sedaj opisanih čopkaric razločujejo po tem, ko nimajo pernate brade, nego le mesnate podbradke. Po svoji zunanosti so najbolj podobne Paduankam, pa tudi glede svoje gospodarske vrednosti. Te kokoši treba, da imajo lepo, veliko, enakomerno čopko čiste, bele barve. Podbradki morajo biti dolgi, tanki in lepo rdeči, ušesa majhna, bela, glava rdeča. Grebena nimajo. Ker se perje dobro oprijemlje života, videti so vitke rasti. Barve so ali črne, ali bele, ali pa sivomodre, toda ta barva mora biti enakomerna, pa ne mešana. Te kokoši so prav lepe, in kdor jih je imel kdaj priliko videti, pritrdil mi bode, da so mu jako ugajale.

Z opisanimi kokošnjimi pasmami smo končali oddelek čopkaric.

2. Hamburške.

One so srednje velike, prijetne postave. Noge so jim gole, sivomodre; imajo lepo razvit „rožnat greben“, siv kljun, bela gladka ušesa, rdeče podbradke ter so rdeči v glave. Po vsej podobi spominajo te kokoši naših prvotnih domačih, le bolj plemenite so videti. Hrbet imajo širok ter tudi „sedlo“. Rep je lep, dolg, fazanovemu podoben ter ima krasne „srpe“.

Po barvi in obrisu perja delijo se v srebrno in zlato pikaste, katerim imajo peresa bele ali rumene temeljne barve majhno, črno pičico blizu konca, drugo pa sredi vsakega peresa; dalje se delijo v zlatice in belice — po prej opisanih znamkih — in v črne Hamburške.

Kokoši te pasme spadajo h gospodarskim, akoravno tudi glede krasote zadostujejo vsem zahtevam. Prvi pogoj njih reje je, da se lahko prosto gibljejo, kajti na zaprtem dvoru hirajo ter nikakor ne pokažejo svojih

lepih in dobrih lastnosti. One si iščejo največ svojega živeža same po travnikih ter v tem oziru ne prizadevajo premnogo stroškov. Nesejo prav pogostoma od 150—230 jajec na leto, le majhna so in po 40—50 gr. težka. Od sovrst te pasme nesejo „črne Hamburške“ še največja jajca. Za pitanje pa niso, ker imajo preživ temperament in premalo trupla.

Mlade kokoši prično navadno nesti s petim mesecem, ako so se izvalile meseca aprila ali maja.

(Dalje nasl.)

Državni melioracijski zaklad in dežela kranjska.

(Konec.)

Slavni inženier Hobohm, po katerem sem te statistične številke posnel, preračunal je tudi, za koliko bi se blagostanje kmetovalcev v naši Avstriji povzdignilo, ako bi po vzgledu badenske države in badenskih kmetovalcev začeli izboljšavati naša zemljišča, osuševati jih ter okoriščati se voda za namakanje posebno travniških zemljišč. Tudi pri nas bi se v 25 letih moglo pomnožiti premoženje posamezne kmetske rodbine petih glav za 500 forintov, kar bi znašalo pri 13 milijonov ljudi živečih ob poljedelstvu, ali pri 2,600.000 kmetskih rodbinah, ogromno vsoto 1300 milijonov gold., in to po 5% obrestovano, in imeli bi avstrijski kmetovalci na leto po 65 milijonov več dohodkov! To ne maram trditi, da bi se tako do pičice zvršilo, a istinito je, da bi se dokaj izboljšal sedanji položaj, ki je skoro obupen za avstrijske kmetovalce, ker vsled američanske konkurence ne gre naše blago v pravo ceno, in izhaja le še tist, ki proti stroškom prav obilo prideluje na zemljišči, da mu obilost povrača trud in stroške za delo.

Enake razmere se nahajajo na Saksonskem, Vrttenberškem in Bavarskem.

V sosedni deželi, na Goriškem, združili so se kmetovalci v posebno družbo, da priredijo naprave za namakanje zemljišč tržiškega ozemlja (territorio di Monfalcone). Delo bo stalo 956.000 gld., in država jim je iz državnega melioracijskega zaklada v to podelila 382.400 gld., gotovo lepa pomoč. Zakaj pa mi mirujemo, ali mari mi ne potrebujemo boljših zemljišč?! Le povprašajmo onih naših gospodarjev, ki so skrbni ter namakajo svoje travnike, za uspeh. Njih odgovor nas bo vzdramil. Poprašajmo na pr. skrbnih gospodarjev, v dolini proti Kamni gorici od Podnarta, koliko so nekdanj in koliko pridelujejo sedaj, ko namakajo travnike, sena. In ko bi zanemarili namakanje, videli bi, kako bi ponehala obila košnja. In isto bi nam povedali drugi, žal! da jih je le zelo malo, in da velika večina prepušča travnik osodi. Pristavljam takoj, da si posameznik ne more veliko pomagati, pač pa je tu treba združene moči, ki vzmore vse ovire in težave ter si neverjetnih uspehov pribori, če se ume okoristiti, kar narava ponuja.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold. 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 24. aprila 1889.

Obség: Perutnistvo. — Metelika, lucerna, nemška ali večna detelja. — Zdravljenje drevesne smolike. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Govor poslanca dr. Poklukarja. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lavrenčič.

(Dalje.)

3. Italijanke

so dolgega života, krepkih, vidnih prsi, noge imajo gole in nosijo se moško po konci. Petelinov greben je velik, visok, kvišku stoječ, kokošim pa strani. Ušesa so bela, podbradki prav dolgi. Rep nosijo kvišku. Perje se života oprijemlje.

Kokoši te pasme so prav žive, celo nekoliko boječe. Kakor vse gospodarske, neso tudi one pridno velika jajca; kločejo le malo, mesnate pa ne postanejo. Italijanke imenujejo tudi Leghorn, katero ime so jim vzdeli Američani. Izpoznati je te kokoši lahko po njih golih, rumenih nogah in rumenem kljunu poleg gori navedenih zunanosti. Po barvi perja delijo se v jerebičaste, bele, črne, jastrebasto, modre in rumene. Po Kranjskem so kokoši te pasme, oziroma njih mešanice, zelo razširjene, ker so se kokošerejcem priljubile s svojimi obilimi, poprečno po 60 gramov težkimi jajci, katerih število na leto znaša od 150—200. Pet ali šest mesecev stare navadno prično nesti. Zato kaže tistim kateri hočejo, da jim kokoši neso tudi po zimi, podlagati jajca te pasme meseca aprila. Pri valjenji Italijanke niso stanovitne, zato ne bi mogel svetovati, da bi jih nasajali, ker navadno pred časom zapuste svojo zalego. Boljše so v to svrho navadne domače kokoši ali pa mešanice s chochin ali s kitajkami. Mladi piščanci se lahko izvale in se prav hitro obrastejo. Ker se tudi spolsko zgodaj razvijajo, priporočam kmalu jih ločiti po spolu, kakor sem to že na drugem mestu omenil.

V krmo potrebujejo mnogo zelenja, zato morejo le tam uspevati, koder imajo trato na razpolaganje.

Z opisanimi v sorodu so

Španjolke,

katere so še lepše postave, tako da glede nje nadkriljujejo vse druge kokoši. Petelini vzrastejo 55—60% visoki in 3—4 $\frac{1}{2}$ težki. Španjolke imajo neko značljivo posebnost, da jih je lahko izpoznati, in to je njih čisto bela glava, ki mora segati prav do visokega, globoko zarezanega, kvišku stoječega grebena. Tudi ušesa morajo biti bela. Tem kokošim treba, da so jim beli deli popolnoma brez gub in brez rdečih marog. Dolgi, rdeči podbradki morajo segati daleč doli po vratu.

Po barvi perja delijo se v črne, bele in modre. Od Italijank se ločijo tudi po barvi nog in kljuna, kateri deli morajo biti španjolkam temne barve. V prejšnjih časih so jako čislali to pasmo kot gospodarsko, vendar se sedaj nihče več s tega stališča ne navdušuje za nje. Jajca res nesejo velika, od 60—100 gr. težka, ali njih število je le majhno, če prav navadno brez prenehanja neso, kadar se pripravijo. Po 130 jajec na leto je že prav veliko število za to pasmo. Omeniti pa moram nje jako dobre lastnosti, da namreč tudi po zaprtih prostorih uspeva, in je torej dobra za mestne kokošerejce. Za meso, oziroma pitanje ne morem priporočati teh kokoši. Po zimi hočejo gorkih prenočišč, ker jim sicer krasni grebeni in tudi parkeljci radi odmrznejo. Mladi piščanci se dolgo ne obrastejo.

Po vsej zunanji obliki in tudi po barvi perja so španjolkam podobne

Minorkovke ali Andaluzijske kokoši.

Ločijo se od prejšnjih po tem, da imajo mesto bele, rdečo glavo. V gospodarskem oziru pa se bistveno ločijo od njih, ker neso bolj pogostoma, namreč, do 200 lepih jajec na leto. Minorkovke so bolj mesnate

nego Španjolke, prično zgodaj nesti ter neso tudi po zimi, ako imajo gorka prenočišča. Mladi piščanci se s perjem hitro obrastejo. Tudi Minornovke so v nevarnosti, da jim ob hudi zimi pomrznejo grebeni.

Delijo se v bele, črne in modre. Pogojno moremo torej to pasmo zelo priporočati, zlasti kokošerejcem po mestih, kateri po navadi nimajo premnogo prostora za kokoši, pa bi si radi redili lepe in dobre kokoši.

Metelika, lucerna, nemška ali večna detelja.

Ta detelja hoče prav globoko zemljo, ki ima tudi obilno spodnje plasti. Če taki zemlji tudi ne pomanjkuje gnojilne moči smemo reči, da lucerna močno prekosi navadno štajarsko deteljo. Najbolj ji ugaja apnenoglinasta zemlja, najmanj pa mrzla, mokra ilovica. Spodnja plast mora biti dobra, ker ravno po njej se metelika najbolj razprostira, mnogokrat po več čevljev. Če je zgornja zemlja dobra, spodnja pa slaba ali celo močvirna, ali težka, cmokasta ilovica, ali rahla, suha peščenina, nikdar ne bomo imeli lepe lucerne. Pogledati moremo torej tudi spodnjo zemljo, predno hočemo odločiti kako njivo za lucerno. Če je tudi zgornja zemlja bolj revna in peščena, spodnja pa bogata in dovolj rahla, vendar more na taki njivi še prav uspešno rasti lucerna. Gorkejša obnebje ji je ljubše od mrzlega; suša je tako kmalu ne pomori, ker korenine ji globoko segajo v spodnje, navadno bolj vlažne plasti. Zemlja mora biti dovolj močna, torej dobro pognojena; posebno moramo paziti, da je dobro zrahljana in brez plevela. Najboljši prostor ji odločimo v kolobarjenji, če jo sejemo za okopavnimi rastlinami, katere popuščajo čisto dobro zrahljano zemljo, ki ima tudi še dovolj stare gnojilne moči. Kaj dobro storimo, če okopavni rastlini ki je predenica lucerni v kolobarji, prav dobro zrahljamo zemljo, namreč globoko s podzemeljskim oralom; kajti ravno zrahljana spodnja zemlja dobro ugaja tej rastlini. Navadno pa se lucerna na posebne njive seje in ne stavi v kolobar, ker raste vsaj 6—9 let, v posebno ugodnih slučajih celo 10—12 let na isti njivi. Če pa jo že denemo v kolobar, ostaje navadno le po 5 let na njivi. Seje se ravno tako, kakor štajarska detelja, med drugo žito in treba 25^{kg} semena na en hektar, ker mora biti prav gosto sejana. Čim manj primerna in sposobna je zemlja, na katero sejemo lucerno, tem gosteje mora biti sejana. Prvo leto se prav slabo obraste; zato nekateri pomešajo med njo tudi nekoliko štajarske detelje ali celo nekaterih zlahtnejših trav, katere hitro rastejo, tako da morejo že v prvem letu kaj prida nakositi. Le to je pri tem nerodno, da se štajarska detelja kmalu poizgubi, tako da je v poznejših letih lucerna kaj redka. Nekateri pokrivajo lucerno s slamnatim gnojem čez zimo, da jo obvarujejo hudega zimskega mraza, ki ji posebno v prvi mladosti zelo škoduje. Tak slamnat gnoj pa kaj rad pri-

vablja miši, ki imajo pod njim dobro zimsko odejo, lucerna pa se zelo razvadi in pomehkuži.

Skrbeti moramo, da je lucerna vedno brez plevela ki jo rad napada. Zato jo je treba pridno prevleči z brano vsako pomlad, in sicer s prav ostro brano, in ne smemo se bati, če je tudi njiva na videz zelo razmesarjena. Brana pokončava plevel in odpira zemljo, da more dohajati vanjo potrebni zrak.

Če hočemo zaporedoma več let imeti obilne košnje moramo lucerni privoščiti tudi nekoliko gnoja; vsaj vsako drugo pomlad jo moramo pognojiti ali s kompostom ali z gnojnico; oboje ji je ljubo, posebno stara gnojnica je kaj pripravna za polivanje po lucerni. Kakor štajarski detelji, tako tudi lucerni hasni gipsanje. Če ji vsaj vsako tretjo leto privoščimo nekoliko pepela, prav hvaležna nam bode. Ako zemlji primanjkuje apna, prav storimo, če potrosimo tudi nekoliko te tvarine, ki je lucerni neogibno potrebna. Ako pa zapazimo na njivi tu in tam prazne presledke, moramo jih prekopati in posejati s semenom.

Najhujši sovražnik lucerni je predenica, ki lahko vso uniči. Edino uspešno moremo zatirati predenico, če sejemo vedno in povsod čisto, brezpredenično seme. V prvem letu po setvi se ne nakosi še ravno veliko te detelje, šele v drugem ali tretjem letu se popolnoma razraste ter daje potem prav obilne košnje, tako da jo moremo v enem letu tudi 5—6krat kositi. Predno začnemo cvesti, mora biti že pokošena, sicer postane pretrda. Zelena pokošena je prav dobra piča živini, in prav bi bilo, ko bi imel vsak gospodar vsaj eno njivo posejano z lucerno, ki bi mu dajala celo poletje dovolj zelene krme kravam, seveda ni smeti pokladati samo zelene lucerne, ampak pomešano s suhim senom ali vsaj s slamo. Lucerna se enako kosi in suši, kakor štajarska detelja. Ob dobrih letinah lahko po 75 novih centov suhe lucerne dobivamo na enem hektaru. Suha lucerna je po dobroti enaka štajarski detelji.

Da lucerna stori seme, pušča se navadno v zadnjem letu, da popolnoma dozori; drugo je ravno tako, kakor pri prvi detelji. Če začnemo postajati prerodka, in jo prerašča trava in drugo zelišče, moramo jo preorati, kar pa ni ravno kaj lahko. Po lucerni more izvrstno obroditi vsaktera rastlina, posebno če smo ji tudi večkrat postregli z gnojem; pšenica, pesa, krompir rodijo po njej izvrstno.

Zdravljenje drevesne smolike.

Vse drevje našega koščičastega sadja, kakor marelice, breskve, mandli, češnje in slive, podvrženo je bolezi smoliki. Tisti deli drevesa, katerih se prime ta bolezen, navadno tudi poginejo.

Priporočali so dosedaj to bolezen s tem zdraviti, da se bolni deli izrežejo, in tudi mi smo to zvrševali

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 22. maja 1889.

Obseg: Vabilo na občni zbor. — Perutnistvo. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Kluna. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

V a b i l o

gospodom druŹabnikom c. kr. kmetijske
druŹbe kranjske
na občni zbor v Ljubljani
23. dne maja 1889.

(Zbor je v dvorani mestne hiše in se prične ob pol 9. uri
dopoludne.)

Vzpored:

1. Prvomestnik prične zborovanje.
 2. Poročilo o delovanji glavnega odbora l. 1888.
 3. Predložitev druŹbenega računa za leto 1888. in proračuna za leto 1890. (Račun in proračun dopošljeta se gg. druŹabnikom še ob pravem času, razpoložena sta pa v pregled v pisarni kmetijske druŹbe).
 4. Volitev druŹbenega predsednika.
 5. Imenovanje tajnika na podlogi § 12. novih druŹbenih pravil.
 6. Volitev treh odbornikov v glavni odbor namesto po druŹbenih pravilih izstopivših gg. odbornikov H. barona Lazarinija, cesarskega svetnika J. Murnika in vodje Frana Povšeta.
 7. Poročila in predlogi odborovi, med njimi tudi predlog, kako ravnati z drevjem, ki je vzgojeno v druŹbeni drevesnici.
 8. Poročila in predlogi podruŹnic.
 9. Nasveti in prosti govori posameznih druŹabnikov.
- Opomba: Glavni odbor vabi vse gospode, ki se bodo udeležili obćnega zbora, naj si blagovolijo na dan

zborovanja popoldne ob 4. uri skupno ogledati ndeasa na druŹbenem poskusnem vrtu.

Glavni odbor c. kr. kmetijske druŹbe kranjske.

V Ljubljani dné 6 maja 1888.

Jos. Fr. Seunig,
podpredsednik

Gustav Piro,
tajnik.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lenarĉiĉ.

Omeniti nam je še pasme

Dorking,

katera je prejela ime svoje od mesta Dorking, grofije Surrey na Angleškem.

Po zunanji podobi spominajo Dorkingi navadnih domaĉih kokoši, od kojih pa jih lahko loĉimo po ĉokatem, moĉnem truplu. Dorkingi so drobnih kosti, imajo širok hrbet, široke prsi z dolgo in prav visoko prsno kostjo, okoli katerega je mnogo izvrstnega belega mesa, — kratek, debel vrat, srednje veliko glavo, rdeĉo glavo, rdeĉa ušesa, dolge in široke podbradke, nizke gole noge s petimi parkeljci, loĉijo se pa najbolj od navadnih po izredno veliki teŹi, pitani petelini temne barve so teŹki do 6 $\frac{h}{g}$, kokoši pa do 5 $\frac{h}{g}$. Greben je pri temnih petelinih velik, enoten kvišku stojeĉ in lepo zarezan, beli petelini pa imajo roŹnat greben.

Gosto perje se prav dobro oprijemlje Źivota, torej ne moti gledalca, da bi veĉ kazalo, nego je v resnici trupla pod njim. Po barvi perja loĉijo se Dorkingi v temne ali sive, v svetle ali sreberno sive, v jastrebasto pisane in v bele.

Petelini temne barve imajo belo perje po glavi, po vratu in sedlu pa ĉrno z belim obrobkom, po hrtu in

ramenih pikasto mešano. — Splavute (Schwungfedern) so na zunanji strani bele, na notranji črne; krilno perje (Deckfedern) po prsni je črno, tako tudi po prsih, stegnih in spodnjem delu trupla.

Kokoši so po glavi in vratu iste barve, kakeršne petelini, perje po prsih pa je rjavo, in na konci vsakega peresa videti je črn polumesec; po vsem drugem životu je perje sivkasto rjavo s svetlejšimi tuljavami (Schäften). Noge so svetle, mesnate barve.

Svetlo sivi petelini se ločijo od prejšnjih po velikosti, ker so manjši; perje po glavi, vratu in sedlu je belo z malo, sivo črtico po sredi. Skleneni peruti sta videti beli s črnim robom. Prsi in rep so črni.

Angleži smatrajo pasmo Dorking za neko angleško posebnost ter so ponosni na težo teh kokoši. Dorkingi so, rekel bi, „namizne kokoši“ (Tafelhühner) prve vrste, ker kaj hitro nastavijo mnogo mehkega, sočnega in okusnega mesa, zrastejo hitro ter se dajo prav dobro spitati. Za nesenje jajec pa jih ni posebno priporočati; valijo pač zanesljivo, tudi vodijo dobro. Mladi piščanci se sicer hitro obrasto, vendar so mehkužni, zlasti jim zelo škoduje mrzla vlažnost.

„Velikani“.

Pod tem imenom združujemo velike azijske kokoši: kakor Cochins, Brahma, Langshan in Plymouth-Rocks.

Te kokoši so visoke, velikega života, širokih prsi, širokega hrbta, in prve tri vrste imajo tudi noge obraščene. Med seboj se ločijo po naslednjih znakih:

1. Cochini imajo enoten, srednje velik greben, rumeni nogi, ki sta razen notranjega parkeljca popolnoma obraščeni in kratek rep brez pravih srpov.

2. Brahme imajo trojnat greben, obraščeni nogi, kot Cochinrep z malimi srpi.

3. Langshani imajo enoten, velik greben, nogi sivi, ki sta le malo obraščeni, zlasti le zunanji parkeljček, rep kvišku stoječ z dolgimi lepimi srpi.

4. Plymouth-Rocksi imajo enoten, velik greben, nogi goli, rumeni, rop s srednje dolgimi srpi.

Cochins ali Cochinchinas.

Ta pasma nima po pravici svojega imena, ker je iz Kitaja, a ne iz Cochinchine, zato je tudi naše domače ime „kinezarice“ bolj opravičeno.

Prve kokoši te pasme prišle so leta 1847. iz Šangaja v Evropo, ob istem času so gotovo dospele tudi prve v severno Ameriko. Ko so leta 1849. angleški časopisi donášali popise teh velikih kokoši, razburili so se kokošerejci francoski in nemški ter se jako navduševali za nje. Vsakdo jih je hotel imeti. Naravno torej, da so za nje velikanske vsote plačevali. Akoprav je danes to navdušenje za Cochins jako potihnilo, vendar se nahajajo skoro po vseh kokošjih razstavah, tudi danes plačujejo za nje še velike vsote, tako na pr. je na razstavi v „kristalni palači“ v Londonu leta 1886. bil petelin te pasme od mrs. Barton odlikovan s častnim darilom in prodan za 50 lir, to je 500 goldinarjev v zlatu.

Tej pasmi se moramo zahvaliti za velik napredek v kokošji reji, ker ona je dala neko posebno izpodbujo za rejo boljših pasem.

Karakteristična svojstva Cochins so: Veliko, okorno bolj kratko truplo, ki je obraščeno z obilim mehkim, rahlo stoječim perjem, kar dela kokoši večje nego pa so v resnici; kratki, rumeni, gosto obraščeni nogi; kratek, mehak in top rep; kratek vrat, rdeča glava, rdeča podbradka; dolg, enoten, kvišku stoječ greben in dolga rdeča ušesa. Rep je skoro popolnoma skrit pod velikim, mehkim sedlom, tudi peruti sta skoro skriti v obilem perji drugega trupla. Spodnji del života je velik in gosto obraščen. Dobro z mehkim perjem obraščena stegna na petah ne smejo kazati dolgih, nazaj molečih peres (jastrebova peta).

Po barvi perja delimo Cochins v rumene, rjave ali prepeličarice, v črne, bele in v jastrebasto.

Od rumenih se zahteva, da so popolnoma rumene, brez drugobarvnih peres, le petelini morajo po vratu in sedlu biti nekoliko temnejše.

Pri rjavih Cochins je petelin po spodnji strani črn, po vrhu pa rumen in rdeč.

Ker spada ta pasma tudi med „sportne“, zahteva se natanko predpisani obris perja, s kojim popisom pa ne bodem mučil čislanih čitateljev.

Ko so Cochins vpeljali, mislili so, da bodo te kokoši nesla „zlata jajca“ ter združevale vse dobra svojstva, pa kmalu so izprevideli, da ideala treba še vedno iskati.

Gospodarska pasma ni, ker glede števila jajec, pa tudi glede mesa zaostaja za drugimi pasmami. Število jajec, koja so proti trupu kokošjemu jako majhna, zlasti je zato pičlo, ker te kokoši le prerade kločejo, kakor sem uže večkrat omenil. Podloži se jim lahko dvakrat, trikrat, celo štirikrat zaporedoma. Le nekoliko preokorne so ter mnogokrati pohodijo kako jajce zaradi obile telesne teže. Ker so Cochins zelo utrjene kokoši, prično navadno zgodaj po zimi nesti. — „Namizne kokoši“ pa zato niso, ker imajo predebele kosti, rumeno kožo ter nastavijo po prsih le malo mesa. Tudi je meso bolj trdo in ne tako sočno kakor francoskih pasem ali Dorking. Za namizno kuretino so še najsposobnejša mlada piščeta, koja nastavijo po bedrih dokaj sočnega mesa ter jih je lahko rediti, ker niso občutljiva proti vremenskim neugodam. Cochins imajo dobro lastnost, da tudi po zaprtih prostorih uspevajo. Mestni kokošerejci jih torej lahko rede, kajti mirno čakajo krme, med koje pa mora biti primešanega dokaj zelenja. Za rejo pri kmetijstvu niso sposobne, ker si živeža same skoro nič ne poiščejo ter se vedno le zanašajo na krmljenje.

(Dalje nasl.)

Razne reči.

* Orehovega drevja ne obrezuj nikdar po zimi, dokler se je bati hudega mraza, ampak šele tedaj, kadar

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 29. maja 1889.

Obseg: Perutnistvo. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Kluna. — Govor poslanca Tonklja. — O iridenti tržaški. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

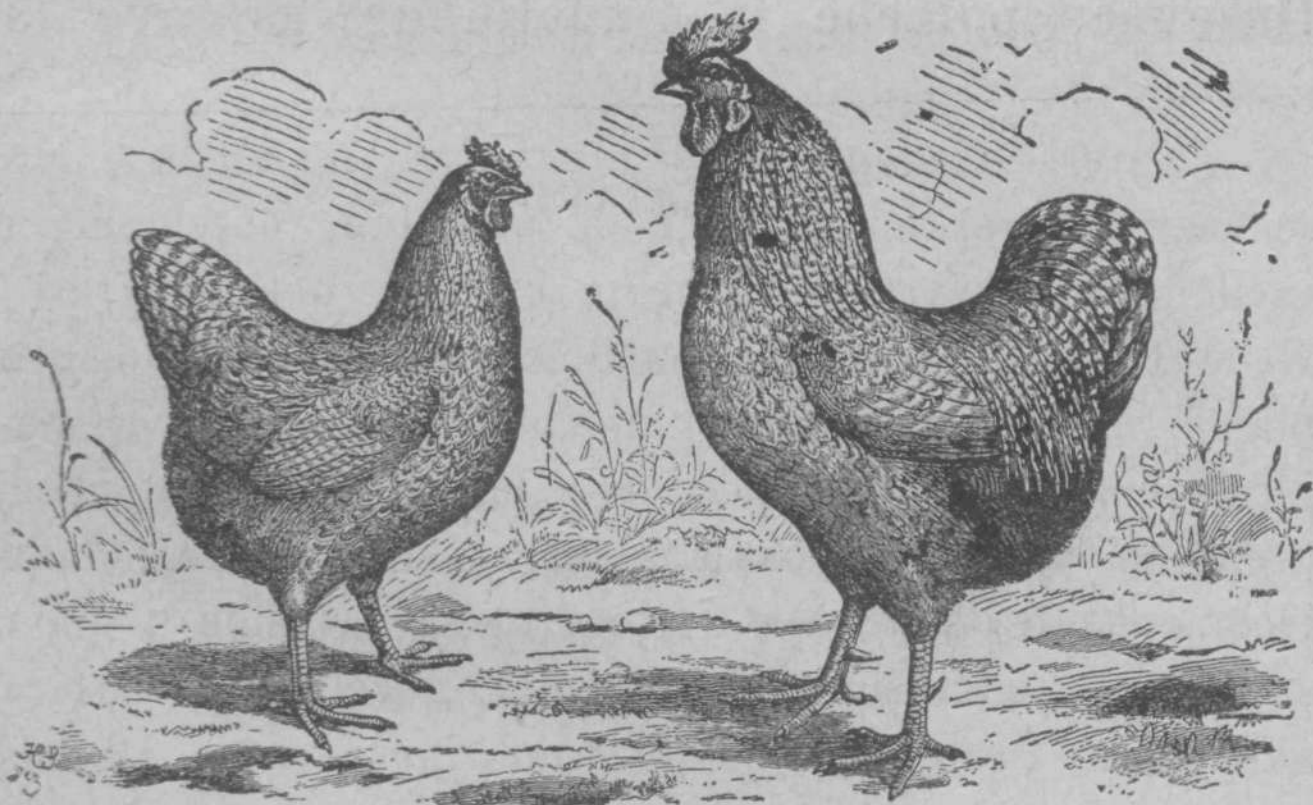
Perutnistvo.

Spisuje Josip Lenarĉiĉ.

Sorodne s Cochins so

Brahma

Po njihovem imenu bi sodili, da je njih domovina poreĉje indijske reke Brahmapootra, toda to ime se je sluĉajno prejelo te pasme. Brahma so skoro gotovo nastale s kriĉanjem Cochins in Malajcev, kar se je v severni Ameriki zvršilo. Od tod so Brahma prišle najprej na Angleško in potem po vsej drugi Evropi.

Podoba 1.

Podoba 2.

Razlika med Cochins in Brahma je bila uĉe prej omenjena, drugih malenkostnih razlik pa ne bodem navajal, da ne muĉim dalje ĉislanih ĉitateljev.

Po barvi perja se delijo 1. v svetle Brahme, koje imajo po vsem Źivotu belo perje, le po vratu in sedlu ima vsako pero po sredi moĉno, ĉrno ĉrto. Rep je ĉrn. 2. v temne Brahma, ki spominajo zgoraj opisanih Dorking. Perje po vratu je tako, kakeršno pri svetlih Brahma. Petelin ima rameni beli, peruti pa ĉrni, le splavute dru-

zega ĉlena imajo zunanjo stran belo, tako da je pri sklenenih perutih tu opaziti na ĉrnem temelji belo liso. Prsi, spodnje truplo, stegna in bedra, tako tudi zadnji deli z repom so ĉrni. Kokoš ima na svetlem temelji Źivotnega perja ĉrne ĉrte, kakor bi bili zaporedoma trije koti drug v drugem.

Brahma so še bolj utrjene nego Cochins, in si nekoliko krme tudi same poišĉejo, vendar jim to ne zadostuje.

Zgodnje kokoši po gorskih hlevih tudi po zimi neso. Jajca pa niso velika proti njih Źivotu. Brahma valijo rade, vendar niso tolikanj sitne, kot Cochins. Le zaradi obrašĉenih nog mnogokrat jajca potarejo. V gnezdih obseĉijo prav stalno ter so zaradi svoje krotkosti za valjenje dobre. Po svoji izkušnji jih zato priporoĉam.

Za namizno peĉenko so Brahma boljše nego Cochins, ker imajo šibkejše kosti in okusnejše meso. Na Angleškem jih prav pogostoma rabijo za peĉenko, zlasti mlade peteline po 6 mesecev stare, katerih ni treba kopuniti, ker se pozno spolski razvijajo, in ker se poĉasi kretajo, tudi hitro odebelijo. Poznih leg ne bi mogel priporoĉati, ker ostanejo kokoši le majhne.

Po opisu starejših vrst preiti mi je na moderne kokoši, in sicer najprej na

Langshan.

Druge stroke v ĉloveškem Źivljenji nam kaĉejo vedne premembe. Zakaj naj bi pa kokoši delale izjemo? Ko so bile Cochins vpeljane, vzkipelo je vse za nje, te so prišle iz mode, za njimi druge, in v novem ĉasu ogreva se vse za Langshan, Plymouth-Rocks in Wyandotte. Na vsaki razstavi videti je mnogo zastopnikov teh pasem. Podajam tu nekoliko zgodovinskih posnetkov iz „Düringena“.

Langshan so prvotna pasma severno-kitajske pokrajine Mandĉurije. — Prve Langshan pripeljali so v Evropo leta 1879. z Japonskega, kamor so bile prišle sene iz svoje domovine. Druge pripeljal je leta 1881

parobrod „Hesperia“ po kapitanu Johannsen, ki je imel zveze v severnem Kitaji in vzhodni Sibiriji. Kokoši tretjič pripeljane, prejel je leta 1882. baron Lühdorff. Te kokoši so iz nekega Buddinskega samostana v bližini Mukdena, glavnega mesta Mandžurije. Menihi se pečajo tam s kokošjo rejo prav zelo, ter pošiljajo vsako leto po več tisoč komadov v južne pokrajine Kitajskega cesarstva.

Langshan so jako velike, lepe kokoši, truplo spominja Dorking; imajo dolg, poln vrat, majhno glavo, visok, enoten greben, rdeč obraz, srednje velika, rdeča ušesa, dolge, rdeče podbradke, velik, kvišku obrnen, lep rep z dolgimi srpi, gosto perje, katere se pa v razliko s Cochín oprijemlje života, malo obraščeni nogi. Langshan nadkriljuje celo Dorking s svojo težo. Odrasli petelini morajo imeti nad $5\frac{1}{2}$ g. — Med svojimi Langshan imam petelina, ki tehta $11\frac{1}{2}$ starih funtov in ki poleg vse svoje teže prav dobro opravlja svojo nalogo.

Perje je črno ter se izpreminja v zeleno. V novjšem času nahajajo se pa uže tudi beli in modri Langshan.

Mladi piščanci so, kadar se izvalijo, po vrhu glave in po hrbtu črni, po vratu, prsih in trebuhu so pa rumenkasto beli. Nogi sta mesnate barve, ki se pa pozneje izpremeni v sivo.

Odlikuje se ta pasma po posebni utrjenosti. Piščanci navadno prav dobro uspevajo, ako se morejo s kokljo prosto gibati. Akopram se počasi obrasto, vendar jih le malo pogine. Trdijo, da kokoši dobro valijo. Jaz iz svoje izkušnje ne morem temu pritrditi, ker v dveh letih, kar redim to pasmo, klockala mi ni še nobena kokoš. Za nesenje po zimi je pa to pasmo jako priporočati. Langshan so tudi dobre za „namizno kuretino“, ker nimajo predebelih kosti, imajo pa belo kožo, mehko, sočno, belo meso in so zelo težke. Pasejo se te kokoši rade, zato so pa tudi za kmeta prav dobre.

Zadnja vrsta med velikani so

Plymouth-Rocks.

V svojih prejšnjih spisih sem uže omenil, da je ta pasma bila vzgojena v severni Ameriki baje z umnim križanjem Cochínov z ameriškimi jastrebastimi Dominikanci.

Prvikrat je bilo videti te kokoši razstavljene l. 1868. v Worcester (Massachusetts).

Plymouth so velikega, dolgega in širokega života (glej podobi 1. in 2.), imajo dolgi, rumeni, goli nogi, srednje dolg vrat, rdečo glavo, rdeča ušesa, rdeče podbradke, rumen kljun, enoten, kvišku stoječ greben in majhen rep s srednje dolgimi srpi.

Obilno perje se dobro oprijemlje života. Plymouth so navadno jastrebasto pisani, t. j. po vsem životu je perje enake barve, in sicer ima vsako pero na svetlo sivem temelji 3—5 marog počez, ki pa niso ostro ločene od temeljne barve, temuč polagoma prehajajo iz svetle v temno barvo, tako nekako „valovito“. Rado pa se pripeti, da je opaziti petelinu na sedlu malo rumen-

kasto perje, česar bi ne smelo biti. Petelini so navadno svetlejše barve nego kokoši.

Plymouth so „farmarske kokoši“ severne Amerike, koder so najbolj razširjena in najbolj priljubljena pasma, ker dajajo izvrstno pečenko, so utrjena, dado se lahko vzgajati in neso pridno zlasti po zimi.

Po svojem opazovanji moram pritrditi tem lastnostim, kajti letošnjo zimo pričele so mi uže v adventu nesti ter mi neso neprenehoma. Od 6 kokoši se je še le ena sama zmislila, da bi klockala. Podložena jajca je prav dobro izvalila, sedaj pa uže zopet nese. Jajca so nekoliko večja nego domačih kokoši. Mladi piščanci se dobro in hitro redijo, toda hočejo biti zunaj na planem in na paši.

Te kokoši si iščejo svoje hrane same, ako jim je trata na razpolago. — Uspevajo pa tudi po zaprtih prostorih prav dobro, ako jih človek primerno krmi.

Iz tega uzroka jih je priporočati tudi mestnim kokošerejcem.

Njih zunanja oblika in barva sta tako mikalni, da jih vsakdo takoj opazi, če tudi ni kokošerejec.

Zadnji dve pasmi Langshan in Plymouth gojijo prav zelo zlasti oni zavodi, kateri vzrejajo namizno kuretino za prodaj, kot na pr. zavod v Št. Ilgen pri Heidelbergu, ki obsega čez 4 hektare zemlje, in kjer izvale na leto čez 40.000 piščet.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

108.

Duševne potrebe in ljudoljubne naprave Japoncev.

Kateri mladenič hoče dobiti državno službo, mora se dati na preskušnjo in če jo prestane, potem gre na vseučilišče. Prvo vseučilišče je v Jedu, ustanovljeno od vlade l. 1533. Na tem vseučilišču se podučavajo brezplačno mladeniči v pravouku, politiki, pesništvu, pa v kitajskem in japonskem višem jeziku. Uočne učence preskrbe vlada in posamezniki z vsemi potrebščinami. Učenje na tej šoli traja tri leta in se završuje z glavno skušnjo. Vseučilišče vodi deželni načelnik in cesarski nadzornik. Profesorjev je po 4 do 5 prve vrste, 12 do 13 druge vrste in 20 do 30 tretje vrste. To vseučilišče stoji skoro sredi mesta in pokriva prostor 43.200 yardov angleških. Razen poslopij ima obširen vrt z ribnikom, šetališči, griči i. d. S tem vseučiliščem je spojena tudi šola za učenje tujih jezikov, katero je vlada l. 1856. ustanovila, koj ko je bila odprla pristanišča evropskim trgovcem. V tej šoli uče holandski, francoski, angleški in ruski jezik. Pred devetdesetimi leti še ni bilo nobenemu dovoljeno učiti se tujih jezikov, razen njemu, ki je hotel, da bode tolmač.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 10. julija 1889.

Obseg: Perutnistvo, — Konjska dirka v trab. — Škropilnica za trte. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Tonklija. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lenarĉiĉ.

Boritelji.

Do sedaj opisane kokošje pasme so bile bolj ali manj gospodarskega pomena, akoravno nismo mogli vsakere priporočati kmetovalcu.

Sedaj pa prihaja na vrsto pasma, ki služi sešebno le sportu.

Boritelji, ki se dele v razne zvrsti, imajo tako znaĉljivo obliko, da jih je na prvi pogled spoznati, ker se loĉijo od vseh drugih kokošjih pasem po moĉnih, debelostnih postavah. Imajo pa visoke, gole, rumene noge; truplo jim je mesnato, vendar pa nikakor ne okorno, vrat dolg, glava moĉna, z debelim, nizkim grebenom; peruti sta kratki, rep moĉan in dolg. Nosijo se po konci, kot bi se hoteli z vsem svetom „kosati“, hodijo liĉno in odloĉno. Zlasti pa so bojeviti in zato toliko pomenljivi ter razširjeni po vsem svetu.

Stari Grki in Rimljanje so se zabavali uŹe pogostoma s „petelinjimi boji“, kakeršni so še dandanes navadni v Indiji in Ameriki, pa tudi še v Evropi, kjer zlasti AngleŹi in Belgijci goje tak sport. Dasi so v Evropi prepovedani taki boji, vendar jih je še mnogo, in prav obilo se jih udeleŹujejo. Po dr. A. B. Meyer-ji iz DraŹdan (Dresdena) pobira na filipinskih otokih Źpanjska vlada vstopnino k takim bojem, kar ji donaša do 100.000 dolarjev na leto. Za boj sposobne peteline plaĉujejo tam po 50 dolarjev — do 100 gld. enega. Petelini imajo pri boji na leve noge ostrogi pritrjen ostrosrpasto zakrivljen, do 63 $\frac{m}{m}$ dolg noŹ, s kojim sekajo po nasprotniku. Dva taka noŹa hrani etnografski muzej v DraŹdanah.

Du Roi pripoveduje, da indijski domaĉi knezi troŹijo velikanske vsote, da vzdrŹujejo take boritelje; tako

na pr. porabi eden tak „Rajah“ na leto po 30.000 liver sterlingov — 300.000 gld. za peteline. Vsak tak drag petelin ima svojega slugo, kateri nima drugega opravka, nego da streŹe petelinu, za kar dobiva na mesec po 3 sterlinge.

Ĉuditi se je boriteljem, kateri so tako ljuti nasprotniki med seboj, da se ĉloveka prav zelo privadijo, ter da so njih kokle, sedeĉe na jajcih, krotke kakor pure. Po dva meseca stara piŹĉeta borijo se med seboj, da so vsa krvava.

Indijski boritelji so v boji stanovitnejši od angleŹskih. Oni se morejo po 3 do 4 dni zaporedoma boriti, leti pa le kakih 10 do 30 minut. Seveda je tak kratek boj tolikanj huŹši.

Boritelji se delijo v Malajce, Indijce s podvrsto Aseels, Belgijce in AngleŹe. Podrobneje jih ne morem razloĉati, ker se bojim, da ne bi ĉislnih ĉitateljev preveĉ muĉil. Kdor se za to pasmo zanima, pouĉi se lahko po raznovrstnih knjigah o perutnistvu, koje to tvarino na Źiroko razpravljajo.

Splošno hvalijo to pasmo, da kokoŹi dobro vale, dobro vodijo ter branijo mladi zarod proti podganam, maĉkam in psom. Meso mladih piŹĉet je izvrstno, pitati se pa ne dado.

Boriteljem jako sorodni so Yokahama, ki so prav lepe kokoŹi, toda brez gospodarskega pomena, zlasti ker so mlada piŹĉeta jako obĉutljiva. Peteline krasi jako lep rep.

Feniks.

To so najlepŹe kokoŹi med vsemi znanimi pasmami. Bile so pripeljane z Japonskega, kjer jih redijo zaradi njihove krasote, koja se kaŹe posebno v prelepem, dolgem repu in krasnem sedlu petelinjem. KokoŹ je zelo podobna domaĉim kokoŹim po postavi, ima pa rep malo doli zakrivljen ter podoben petelinovemu. Petelin te pasme ima srednje veliko glavo s kviŹku stojeĉim, lepo zarezo

grebenom, rdeča lica, bela ušesa, rdeča podbradka pa siv kljun. Vrat je obraščen z dolgimi, ozkimi, visečimi peresi. Nogi sta visoki; perje po stegnih se dobro oprijemlje, tudi peruti se dobro pritiskata života. Najkrajše perje po sedlu seza do kolena (pravilno rečeno pête), najdaljše pa se vleče po tleh. Široko pa je $2\frac{m}{m}$ in do $50\frac{c}{m}$ dolgo. Repna peresa, koja imajo navadni petelini široka in ravna, so pri Feniksu ozka in dolga ter tako zakrivljena kakor „srpi“ navadnih petelinov. Reklo bi se lahko, da jih ima Feniks — petelin namesto dveh dvajset, vse ene dolžine, katera doseže $1\frac{m}{m}$ do $2\frac{m}{m}$ $50\frac{c}{m}$.

Akopram gojijo Fenikse le zaradi njihove krasote, vendar imajo te kokoši dobro lastnost, da pridno neso. Na Japonskem mora petelin vedno sedeti na drogu blizu stropa, nekoliko nižje pa ima rep podprt z drugim drogom, da si ga ne polomi in ne pokvari. Dvakrat ali trikrat na dan navijejo Japonci rep petelinov na papir in ga pritrdijo v tem položaji (enako „papilotom“), potem pa denejo petelina na tla v ograjo, koder se kokoši sprehajajo, da se ž njimi nekoliko pokratkočasi, nato pa mora iti zopet nazaj na svoje mesto premišljevat minolost tega sveta.

V Evropi, kjer nismo tako prenatančni, šetajo se petelini prosto po suhem pesku. Res se prelepi rep nekoliko obtolče in obrabi, vendar je žival tako bolj zdrava. (Dalje nasled.)

Konjska dirka v trab.

Ker misli c. kr. kmetijska družba kranjska pričeti prirejati konjske dirke v trab, in sicer prvo uže to jesen v Šent Jarneji na Dolenjskem (tist dan popoldne, ko bode ravno tam premovanje konj), zato hočemo razložiti našim bralcem, ki so konjerejci ter se zanimajo za to reč, kaj so konjske dirke v trab, kaj jim je namen, kaj je njih korist.

Vrednost konja in tudi vsake druge domače živali je zavisna od njegovih notranjih in vnanjih lastnosti. Vnanje lastnosti njegove so njegova pravilna postava in rast, in z ozirom na to pravimo, da je konj toliko več vreden, kolikor lepši je. Notranje lastnosti so pa tiste, ki izvirajo iz konjeve notranje sestave, ki so torej zavisne od pravilnega in njegovi naravi primerne sodelovanja vseh telesnih delov, to je organov in udov. Najvažnejša notranja lastnost konjeva je rabnost za delo. Na kmetih je imenitna rabnost konj za težko delo ali pa za vprego v kočije. Konj zadnje vrste sicer kmet ne vzgojuje za se, ampak za prodaj, dobi pa za nje toliko več, kolikor so lepši in čim bolje tečejo. Ako je res, da so hitri konji več vredni nego počasni, onda naj konjerejec gleda, da ne vzgoji samo lepega, ampak tudi hitrega konja. Kako naj pa ravna? Samo ob sebi je umevno, da bode vzredil tako žrebe, kakeršna sta bila žrebec in kobila, in ako ga še dosledno pravilno odreja,

lahko bode še boljše od njegovih staršev. Torej velja načelo: kolikor boljše kobilu imaš in h kolikor boljšemu žrebcu jo pripustiš, toliko lepšega žrebeta se smeš nadejati. Dobra izbira staršev in umna vzreja pa ni še vse, poskušati moraš žrebetu tiste lastnosti, ki so ti posebno važne, popolniti in ojačiti.

Zelo važna lastnost konja za vprego v kočijo je hitrost. Konjerejec, ki umno vzgojuje take konje, uril jih bode tudi v hitrem teku. Veča ali manjša hitrost je sicer konju prirojena, a konjerejec jo lahko izdatno poveča, in to, ako konja vadi in uril. Človek je z umnim ravnanjem z domačimi živalimi uže mnogo njih notranjih in vnanjih lastnosti izdatno zboljšal, zlasti pa konjsko hitrost. Konjereja na Kranjskem, zlasti na Dolenjskem, in to pa posebno še okoli Šent Jarneja je na čast tamošnjim kmetovalcem res prav lepo napredovala. Vzrejajo najlepše konje za kočijo ter jih precej drago prodajajo, a bi jih še draže, če bi sloveli dolenjski konji tudi za hitre dirjače. Smelo trdimo, da bi Dolenjci prodajali svoje konje še dvakrat, trikrat draže, ko bi bili na glasu hitrih dirjalcev. Kakor si je Dolenjec priredil konj, ki se odlikujejo z lepo vnanostjo, tako si more tudi takih, ki slove za hitre. To si je namenila poskusiti naša c. kr. kmetijska družba v Ljubljani.

Rekli smo, da se da marsikatera notranja lastnost živalska zboljšati in ojačiti, ako žival primerno urimo in vadimo. Povečane in ojačene lastnosti pa prenese potem žival tudi na svoj zarod, in tako si moremo dokopati po več rodovih do splošno zboljšanega plemena. Ogrska goved na pr. daje jako malo mleka; na širnih ogrskih pašnikih na pr. so velike krave, ki imajo komaj toliko mleka, da morejo tele živiti. Zakaj? Zato, ker se Oger za to lastnost govejo nič ni brigal, on ni rabil mleka, zato tudi ni krav molzel. Pametni kmetovalci na Ogrskem, ki so drugače dobre lastnosti te govedi vedeli ceniti, pričeli so se brigati tudi za mlečnost in znali so z umno izbiro in z dosledno molžo tudi mlečnost zboljšati. Vzemimo drug vzgled. Angleški polnokrvni konji so znani kot najhitrejši dirjalci v galop po vsem svetu. Ta njih hitrost je pa večja od rodu do rodu, in sicer tako, da bi, če bi vzeli najhitrejšega konja, ki je živel pred tridesetimi leti, danes prišel, dirjajoč s sedanjimi angleškimi konji, daleč odzadi za vsemi drugimi na cilj. In kako so to dosegli? Oni urijo svoje konje v hitrem teku, in to dosledno ven in ven, izbirajo za plemo najhitrejše živali, in le tako je mogoče, da vzrejajo konje, ki so od 10 do 100 tisoč goldinarjev vredni.

Ako hočejo torej Dolenjci svoje konje narediti hitrejše, morajo jih pravilno vaditi v hitrem teku. Take vaje v hitrem teku bomo popisali v prihodnji številki. Predobro pa poznamo naše kmetovalce, kateri bodo, prebravši tudi te vrste, morda rekli, da prav govorimo, a svojih konj vendar ne bodo vadili hitrosti. Da jih do tega dovedemo in tako rekoč rahlo prisilimo, pa je ravno namen konjskih dirk v trab, katere bo kmetijska družba prirejala. Konjska dirka v trab ni sama sebi namen, ona ni igrača, ampak je javen izpit ali izkušnja, pri

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 17. julija 1889.

Obseg: Perutnistvo, — Kako kis ali jesih delati iz sadja. — Kako je pripraviti konja za dirko v trab. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Tonklija. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Perutnistvo.

Spisuje Josip Lenarĉiĉ.
(Konec.)

Pritlikavci ali Bantams.

S tem imenom zaznamenujejo se kokoši, katere miĉejo vsled svoje majhne postave in ljubkega kretanja.

Oporekati se sicer ne more, da bi ne imele dobrih lastnosti, tako na pr. vse prav pridno neso, valijo in dobro vodijo, in zato pogostoma rabijo za valjenje prepelic in fazanov, vendar se glede gospodarskih lastnosti ne morejo primerjati z drugimi pasmami, koje se v Bantams zopet ponavljajo le v prav majhni obliki. Delijo se v obĉe v naslednje vrste.

1. Pritlikavi boritelji — podolgast Źivot, visoki, goli, rjavi, ali zeleni, ali rumeni nogi, peruti visoko stojeĉi, greben enoten, petelinov rep s srpi.

2. a) Navadni Bantams — krepkejše truplo, nogi srednje visoki, temne ali mesnate barve, peruti nekoliko niŹe stojeĉi, roŹnat greben, rep s srpi.

b) Sebright Bantams — enaki prejšnjim, le peruti bolj povešeni in rep brez srpov.

3. Chabos — truplo ĉokato, nogi prav kratki, goli, rumeni, peruti do tal segajoĉi, greben enoten, rep s „sabljami“.

4. Navadni pritlikavci — truplo ĉokato, kratki obrašĉeni nogi, peruti krepko k tlom obrnjeni, rep s „sabljami“.

Pritlikavi boritelji so jako miĉni ter se ob prvem pogledu prikupijo ĉloveku. Oni so jako razširjeni med kokošerejci; po vseh kokošjih razstavah jih nahajamo prav obilo, vendar pa niso vselej brez hib.

Na Angleškem ĉislajo zelo te kokoši in plaĉujejo za izvrstnega petelina po 15 do 30 sterlingov.

Pri vzgoji raznih pritlikavcev paziti je na to, da se podloŹijo jajca Źele meseca julija, potem ostanejo pišĉeta majhna in zdrava. Valjenje tem ĉasu pa zahteva veliko pozornosti in snaŹnosti zaradi razne golazni, ki v tem ĉasu najbolj kokoši nadleguje ter lahko mladi zarod popolnoma uniĉi. Izvaljena pišĉeta treba dobro krmiti, gledati pa je na to, da si ne pokvarijo Źelodcev.

O pritlikavcih je spisal K. Huth iz Frankfurta nemško, zelo pouĉno knjigo, ki obseza vse zanimivosti te pasme.

Kot zadnjih pasem kokošjih omenjam Źe

kodrov in svilnopernatih kokoši,

katere se loĉijo od vseh prejšnjih po obliki perja. Perje je ali kodrasto, trdo, ali pa tanko, svili podobno.

Kokoši s kodrastim perjem se nikakor ne morejo prištevati k lepim, vendar pa nesejo dobro lepa, debela jajca, valijo dobro in tudi vodijo dobro. Proti vremenskim neprilikam niso občutljive. To so lastnosti, katere jih priporoĉajo in ki zakrivajo njih neprijetno zunanost.

Svilnopernate kokoši so doma na Japonskem. V velikosti so podobne navadnim domaĉim. Perje nima nikakih tuljav, zato pa posamezne nitke visijo prosto ter so podobne svilnatim nitkam. Znaĉi jih razen perja Źe to, da je njih koŹa, kostna koŹa in meso temnovijoliĉaste barve, ki speĉeni Źivali Źe bolj zatemni. Te kokoši sicer niso dobre za gospodarstvo, ali njihova lepa zunanost in pa krotkost jih kmalu prikupita.

Kako kis ali jesih delati iz sadja.

Ker Źivimo ravno v najveĉi vroĉini, katero naŹe ljudstvo dobro imenuje s sploŹnim imenom „pasje dni“, in ker si ravno zdaj vsakdo Źeli hladilnih jedi, kakor kislega mleka, kisle vode — vina pa pri nas uŹe tako teŹko dobimo drugaĉnega nego kislega — in dobrega kislega jesiha na vsakovrstnih salatah in tudi v druŹih

